

VILÁG- TÖRTÉNET

A BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK FOLYÓIRATA

- **GYÖRKÖS ATTILA**
FRANCIA–MAGYAR DIPLOMÁCIAI KAPCSOLATOK (1499–1529)
- **BÁRÁNY ATTILA**
ROBERT WINGFIELD ANGOL KÖVET, A NÉMET-RÓMAI BIRODALOM
ÉS A MAGYAR KIRÁLYSÁG (1514–1515)
- **LAKATOS BÁLINT**
ANDREA DAL BURGO CSÁSZÁRI KÖVET
MAGYAR- ÉS CSEHORSZÁGI MISSZIÓJA (1521–1523)
- **MONOSTORI TIBOR**
EGER VÁRÁBÓL A NÁPOLYI KIRÁLYSÁGBA
- **SZEMLE**
BLÉNESI ÉVA, KRUPPA TAMÁS, NAGY KORNÉL, DINNYÉS PATRIK,
BALÁZS PÉTER ÍRÁSAI

VILÁGTÖRTÉNET
A Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetének folyóirata

Szerkesztők
Skorka Renáta (főszerkesztő)
Bíró László, Martí Tibor, Vámos Péter
(szerkesztők)

Szerkesztőbizottság
Glatz Ferenc (elnök), Borhi László, Erdődy Gábor,
Fischer Ferenc, Fodor Pál, Klaniczay Gábor,
Majoros István, Mihalik Béla Vilmos,
Pók Attila, Poór János

11. (43.) évfolyam 2021. 4.

TARTALOM

Követségek és szövetségek. A Magyar Királyság és a Német-római Birodalom a 16. század első felében (Péterfi Bence)	511
<i>Tanulmányok</i>	
Györkös Attila: Francia–magyar diplomáciai kapcsolatok (1499–1529)	517
Bárány Attila: Robert Wingfield angol követ, a Német-római Birodalom és a Magyar Királyság (1514–1515)	531
Lakatos Bálint: Andrea dal Burgo császári követ magyar- és csehországi missziója (1521–1523)	581
Monostori Tibor: Eger várából a Nápolyi Királyságba. Egy magyar gályarab szabadulása, szolgálatai és kérelme III. Ferdinánd császárhoz	629
<i>Szemle</i>	
Velence viharos vizeken (1499–1517) (Kruppa Tamás)	639
Bizánc és Róma uniós politikája és az örmény egyház (Nagy Kornél)	647
A történetírás a Kijevi és a Vlagyimir–szuzdali Ruszról (Dinnyés Patrik)	650
Tolerancia és intolerancia az újkori Európában (Balázs Péter)	652
Remények és veszélyek között (Blénesi Éva)	657

Jelen számunkat Péterfi Bence szerkesztette

Andrea dal Burgo császári követ magyar- és csehországi missziója (1521–1523)

„Azután a sorrendben [a királyi felségek után] a legelső ez a dal Borgo, akit mind a királyi felség, mind pedig a királyné nagyon szeret, de a magyarok szerfelett gyűlölnék. Tapasztalt ember és járatos az udvari dolgokban, de nagyon könnyelmű és gőgös, és minden rosszat elkövetett már kitűnő államunkkal szemben. Minden cselekedetével azt mutatja, hogy mindenható a királyi párral együtt, és minthogy megfizetik és lefizetik, ebből igencsak meggazdagodott, és a királytól óriási ajándékokat kapott, amelyből egy Óvárnak nevezett kastélyért folyamodott Magyarországhatárán Ausztria felé, de a magyarok ebbe nem egyeztek bele, és inkább felajánlották neki Péterváradot, amely a török határon van, azzal, hogy védelmezze meg, de ő nem fogadta el. Azonban a király minden módon azt akarja, hogy Magyarországon legyen neki valami jövedelme. Mostanáig a király mellett maradt, hogy meggyőzze arról: adja át Horvátországot és Szlavóniát a legfelségesebb Ferdinánd [főhercegnek], mondván, az jól meg fogja védelmezni a töröktől, és ezt azért művelte, hogy befolyása legyen Dalmáciában.”¹ – Így vélekedett Francesco Massaro, Lorenzo Orio Budára delegált velencei követ titkára 1523. október 5-én kelt összefoglaló beszámolójában. Az egyebekben is meglehetősen elfogult jelentés Andrea dal Burgót, a Habsburg fivérek, V. Károly (választott) német-római császár és öccse, I. Ferdinánd osztrák főherceg Magyarországon tartózkodó követét is kedvezőtlen színben tünteti fel: gőgös és kapzsi, hiszen politikai ellenfele a Velencei Köztársaságnak. Massaro szövegében a Horvátország és Szlavónia átadásáról szóló állítás is a velencei fennhatóság alá tartozó Dalmácia lehetséges megkaparintására fut ki,

* A tanulmány az NKFIH OTKA K 134690 azonosítószámú, „A magyar királyi udvar személyi összetétele a Mátyás- és Jagelló-korban (1458–1526)” című kutatási projekt keretében készült. A szerző a TKI – Hadtörténeti Intézet és Múzeum – Szegedi Tudományegyetem – Magyar Nemzeti Levéltár Magyar Medievisztikai Kutatócsoport (ELKH) tudományos munkatársa.

1 Francesco Massaro velencei titkár 1523. október 5-i összefoglaló jelentéséből. Marino Sanuto teljes terjedelemben közli monumentális naplójában: Sanuto, XXXV. 107. Ennek korábbi – és olvasati hibákat tartalmazó – közlése: Sanuto/Wenzel, 1878. 286–287. Pontatlan magyar fordítása: Balogh, 1926. LVII. Balogh István fordítását a kritikai kiadás szövege alapján megváltoztattam, ebben köszönöm Szovák Márton segítségét, továbbá a fordításban olvasható kiegészítéseket a szöveg értelmezésének megkönnyítése végett helyeztem el. – A jelentés eredeti szövege (pontosabban az eredeti irat korabeli másolata): TNA PRO 30/25/147. fol. 7r–v. Ez minimális mértékben eltér Sanuto kivonatától, például az első mondat eleje („Da poi queste serenissime maestà, il primo in ordine è il magnifico Borgo, qual è singularmente amato...”), illetve a második eleje („Et è homo ad ogni modo di expeditione et pratico di corte, ma assai liziero et superbo...”).

ami a Signoria számára így bizonyíthatja, hogy milyen veszélyes lehet számukra ez az ember. Igaz, ennek ellenére Massaro is kénytelen elismerni, hogy Andrea dal Burgo egy tapasztalt, tettere kész és – a szó eredeti értelmében – udvarias, az udvari dolgokban és az udvari viselkedésben jártas politikus. E többé-kevésbé sematikus rétegeket lefejtve a velencei diplomata jellemzésének lényege, hogy Burgo nagy informális hatalommal bír, mert jelentős a befolyása a magyar királyi párra – nem véletlenül emlékezik meg szövegében róla kiemelt helyen, közvetlenül a király és a királyné után. Massaro a beszámolójában – túl azon, hogy Burgo követi minőségét nem is említi – jelen idejűként taglalja ezt a befolyásosságát. Odahaza ugyanis még azelőtt nyújtotta be jelentését, mielőtt Burgo missziója az 1523. októberi bécsúj-helyi királytalálkozóval együtt lezárult volna.

De ki is volt Andrea dal Burgo, és mit tudunk a magyar–cseh királyi udvarban folytatott diplomáciai tevékenységéről? Missziója egyrészt személye, másrészt követségének jellege miatt méltó a figyelmünkre, ráadásul dokumentáltsága, tehát a fennmaradt, mennyiségileg is jelentős irathagyaték révén bizonyos mélységig részleteiben is megismerhető. A félreértések elkerülése végett itt kell megjegyez-nem: követünk nem keverendő össze a Mohács előtt Budán tevékenykedő pápai nunciussal, a szicíliai származású Antonio Giovanni Buglióval, Burgio bárójával.² Nevének olasz alakja, az Andrea dal Borgo lenne a pontosabb, és talán jobban el is különítené,³ mégis – latin nyelvű aláírásának (*Andreas Burgus*) köszönhetően – mind a Habsburg családtagok korabeli levelezésében,⁴ mind utóbb a francia és a német szakirodalomban,⁵ majd utóbbi nyomán, főleg Kubinyi András révén a magyar feldolgozásokban is a kissé pontatlan Burgo névalak rögzült,⁶ ezért e tanulmányban is ezt használom.

2 Például Szabó, 1909. 184. „Burgio András”; MHL 454., 7. jegyz. A 16. századi történetíróknál is előfordul a keverés, így a cseh Jan Dubravius (Jan Skála z Doubravky) a *Historia Bohemicában* (Dubravius, 1687. 843. „cum Andrea Siculo, Barone cognomine, Caesaris legato”), illetve Istvánffy *Históriájában* is (Istvánffy, VII. könyv 185. „siciliani Baronius András”, uő korábbi magyar misszióját 1517 helyett tévesen 1516 tavaszára helyezi: uo. VI. könyv 158.).

3 Például Rill, 1970; Aulinger, 1985; illetve a vatikáni kutatásokra fókuszáló magyar szakirodalomban is (például Fraknói, 1903. 13–38.; újabban Nemes, 2015. 488.; Nemes, 2017. 118.) Borgo vagy Dal Borgo alakban kerül elő. Tevékenységének első ismertetője, az osztrák Karl Stögmann tanulmányában két külön személynek veszi Andrea Burgót és Andrea Alborgo érseket(!), akit különben Burgo utódjával, Johann Schneitpeck báróval kevert össze. Alborgóra: Stoegmann, 1857. 168–170.

4 FK I. 17., 39., 60., 89. (Burgho), 108. stb.; *Correspondenz des Kaiser Karl V*, 114., 435.; a Margit főhercegnő és I. Miksa közötti levelezésben: *Correspondance*, passim, illetve *Négociations diplomatiques*, passim.

5 *Négociations diplomatiques*, I. XVI. – Stoegmann, 1857. 159. és passim; Rösler, 1876; Heiß, 1971. passim, Heiß, 1974. 120.; Heiß, 1976. 100.; Rill, 1993. 141. és passim; Metzsig, 2016. passim.

6 Szabó, 1917. 162., passim; Fögel, 1917. 64., 96., 144.; Kubinyi, 1978. (2007.) 135.; Kubinyi, 1986. 84.; Kubinyi, 2005. 19.; Kubinyi, 2009. 130.; *Politikatörténeti források*, 2010. passim; C. Tóth, 2012a. 86.

Egy követ mozgalmas életpályája

Andrea dal Burgo⁷ 1521-ben kezdődő magyarországi küldetése idején már befutott diplomata volt. Pályája egy „hivatás”, „főállású” követé, aki élete végéig különféle megbízásokat teljesített, és ezért leginkább a misszióin, az általa küldött jelentéseken, illetve az őt említő korabeli politikai levelezésen keresztül ismerhető meg. Kortársaitól és pályatársaitól eltérően az őt évtizedeken át foglalkoztató Habsburg családtagok különböző országainak és tartományainak belkormányzatában nem vállalt szerepet, illetve nem jutott jelentősebb funkcióhoz vagy méltósághoz.⁸ Nem is volt arisztokrata származású. Bár régi és terebélyes cremonai patriciuscsaládban született, 1506-ban nyert lovagi, majd későbbi grófi címét csak I. Miksa szolgálatában szerezte. Atyja Oprando dal Borgo, ismert testvérei Daniele és Lombardino voltak. (Az I. Miksa római király, majd választott német-római császár tanácsosaként előforduló, feltehetően a család veronai ágához tartozó Angelo Maria dal Burgo személyét egyelőre nem tudom a család ezen részéhez kötni.)⁹ Testvérei Itáliában, szülőföldjükön maradtak, Burgo viszont éppen diplomáciai szolgálatainak következtében nem tudott tágabb szülőhazájában megállapodni: a Milánói Hercegség területén szerzett birtokait – 1512-től a Cremona melletti Cestelleone grófja volt – a milánói hatalomváltások miatt életében elkobozták tőle. Így tartósan Tirolban telepedhetett le a még I. Miksa révén ugyancsak 1512-ben és az utána következő években részben addigi szolgálatait, részben elmaradt járandóságai fejében több lépcsőben megszerzett dél-tiroli Enn és Caldifff váruradalmak (zálog)birtokosaként.¹⁰ E régióhoz köthető első házassága 1514 tavaszán a trentinói Dorothea von Thunnal, aki korábban Bianca Maria Sforza császárné udvarhölgye volt.¹¹ Első felesége, Gerhard Rill szerint,

7 E fejezet Gerhard Rill kimerítő részletességű, bibliográfiával ellátott életrajzi szócikkén alapszik: Rill, 1970. Újabb, rövid életrajzi összefoglaló: Metzsig, 2016. 368–369. Hivatkozások csak a saját kiegészítéseimnél, pontosításaimnál szerepelnek.

8 Vö. Noflatscher, 1999. 329–345.

9 Vö. ÖStA AVA Adelsarchiv, Reichsadselsakten, Allgemeine Reihe, 53.39. Augsburg, 1510. június 29. Angelus Maria de Burgo császári tanácsos és veronai polgár címerjavítása, illetve részére *palatinatus ad personam* cím adományozása. <https://www.archivinformationssystem.at/detail.aspx?id=1522894> (letöltés: 2021. november 1., az adatot Péterfi Bencének köszönöm).

10 Rill, 1970. 750. szerint 1512 körül az enni uradalomnak csak a haszonélvezetét nyerte el. Ladurner, 1867. 169. szerint a két várat és uradalmukat mint *pfeiger* kapta hűbérbe, kamatfizetési kötelezettséggel, de csak 1515-ben, és előbb tíz évre, majd 1518-tól élethossziglan. Miután 1526-ban Burgo ezer forint kölcsönt adott I. Ferdinándnak, a főherceg ezt az összeget a két uradalom kamataiból vonta le, és újól meg erősítette Burgót a hűbérbirtokban. Erre lásd a főherceg oklevelét: TLA Mischbestände, Urkundenreihe I, 803. Innsbruck, 1526. február 21. Az oklevél jelzetét Péterfi Bencének köszönöm. Lásd még: Rill, 1993. 146. 218. jegyz.

11 Rich, 1910. 88.; Unterholzner, 2015. 77., 81., 83., 208. Dorothea első férjével való házasságában 1514-ben özvegyült meg. – Metzsig, 2016. 369. szerint Michael von Wolkenstein lányát vette volna el feleségül, de ez a *Négociations diplomatiques*, I. XVII. adatának (ti. Dorothea Wolkenstein unokahúga) félreértelmezése. Lásd még: HStAM, B. Akten bis 1867, Bestand 3. Politisches Archiv Landgraf Philipps des Großmütigen (1518–1584) Nr. 366. fol. 14–14a. Milánó, 1514. április 19. Burgo levele I. Miksa császárhoz, amelyben említi, hogy megházasodik. Digitalizált mikrofilme-felvétele: <https://arcinsys.hessen.de/arcinsys/digitalisatViewer.action?detailid=v917416&selectId=56053160> (letöltés: 2021. november 5.). Burgo a jövődöbéli házasságát egy keltezetlen, a császárhoz címzett kérvényében is említette: TLA Landes-

1525-ben a tiroli parasztháború eseményei alatt halt meg hosszú betegeskedés után,¹² de mivel 1520. december 18-án Burgo és felesége rokonsága a néhai Dorothea hozományának visszafizetéséről egyeztek ki, Dorothea már ez évben meghalt, amit különben sírfeliratának egyik közlése is megerősít.¹³ Bár néhány évig özvegyen maradt, 1523 nyarán Burgo már több jelentésében is újabb tervezett esküvőjére célzott; erre 1523 késő őszén került sor.¹⁴ Burgo másodszer Lombardiából nősült, Giacomo Anguissola piacenzai kormányzó, Montechiaro grófjának leánya, Caterina (1508–1550) lett a felesége,¹⁵ akitől fia, Ferdinánd született.

Burgo maga Cremonában látta meg a napvilágot 1467. szeptember 7-én vagy 8-án. Iskolázottságáról, tanulmányairól nem rendelkezünk közelebbi információkkal. Életpályájának első szakasza, ifjúkori éve a milánói hercegi udvarhoz köthetők. Igen fiatalon, 1479-ben került Ludovico Maria Sforza (Ludovico il Moro) milánói régens (1480–1494), bari (1479–1499), illetve milánói herceg (1494–1499) szolgálatába.¹⁶ 1489 előtt már a milánói hercegi kancellárián volt beosztott, 1490-től a titkos kancellária vezetője. Először 1496 szeptemberében teljesített követi megbízást, többedmagával fogadta I. Miksa római királyt a lombardiai Vigevanóban, majd 1499 októberében is tárgyalt vele a herceg megbízásából.¹⁷ Amikor az itáliai háborúk első szakaszában a francia csapatok 1499-ben, majd 1500-ban elfoglalták Milánót, Ludovico herceg pedig francia fogságba került, Burgo német területre menekült. Nem sokkal később, 1502 novemberében I. Miksa római király

fürstliche Hofkanzleien, Maximiliana, [Karton 39], Miscellanea, ohne Jahr, Teil 4, [Nr. 3.] Utóbbi adatokat Péterfi Bencének köszönöm.

- 12 Rill, 1970. 752. tévedése e munkára megy vissza: Lancetti, 1820. 486. Sírja a trentói San Marco ágostonos kolostor templomában, sírfeliratát közli Arisius, 1705. 118., tévesen 1552-es évszámmal. Az évszám ugyanis lekopott, így közli Barbacovi, 1824. 117. Lásd még a következő jegyzetet.
- 13 Franzi, 2021. 184/1455. sz. Az irat Csehországban (Státní oblastní archiv v Litoměřicích) őrzött eredetijének regesztája: *Famiglia Thun*, 2005. 69/I-199. sz. A sírfelirat 1520-as évszámmal: Fidler, 1781. 177–178. Az adatokat Péterfi Bencének köszönöm.
- 14 Lakatos, 2017. 124/122. sz. (ASTn APV CC busta 8, fasc. 2, fol. 23r–v: „et in conclusione est de matrimonio unius vicine patrie mee, et persona est mihi notissima, familia illustrissima et antiquissima, pater mihi frater et magnus et ditissimus comes.”), 125/128., 127/135., 128/144. sz. – GStA PK XX. HA OBA Nr. 26457. Pozsony, 1523. október 30. Mária királyné Brandenburi Albert német lovagrendi nagymesterhez, a levél végén tudatja vele, „...dass her Andre de Bourgo hinweg ist und hat ein schone junckfraue zw einem weib genumen”. Lásd továbbá: ÖStA FHKA AHK GB 21. fol. 28v Bécsújhely, 1523. október 16. I. Ferdinánd engedélyezi, hogy ha Burgo új felesége előtt halna meg, özvegye az enni és caldiífi uradalmak hűbérére megörökölheti. Az adatokat Péterfi Bencének köszönöm.
- 15 EFK Y. IV. 55. (ún. Istvánffy-formulárium) fol. 44v. A formuláskönyvben közvetlenül ezután a pápához szóló királyi levél is: uo. fol. 44v–45r. Lásd: Nemes, 2015. 488., ahol e darabot a szerző a korábbi véleményem és Rill adata alapján 1525-re helyezte, feltételezve, hogy a cím téves. E megállapítás ellen szól egyrészt a királyi levél visegrádi kelte, mivel II. Lajos kizárólag 1523. augusztus–szeptember folyamán tartózkodott Visegrádon (C. Tóth Norbert szíves közlése), másrészt a fol. 45r oldalon szerepel II. Lajosnak Sopronból Krzysztof Szydłowiecki lengyel kancellárhoz és követhoz írt levele, amely a főhercegi uralkodópárral való találkozó napján (1523. október 12.) kelt, és amelyben kéri a még úton lévő követet, hogy Bécsújhelyre menjen. A formuláskönyvekben sokszor előfordul, hogy tartalmi-időrendi blokkokban hagyományozódnak a lemásolt dokumentumok. Itt is erről lehet szó. (Mikó Gábor szíves közlése.) – Caterina másodszer Luigi (Aloisio) Gonzagához, Castel Goffredo márkijához ment nőül. Lancetti, 1820. 486.
- 16 Stoegmann, 1857. 162. és ennek alapján Rösler, 1876. 610. szócikke tévesen velencei szolgálatot említ.
- 17 Utóbbira lásd: Höflechner, 1972. 241., 11.11. tétel.

(1508-tól választott német-római császár) szolgálatába állt mint királyi titkár, ám valójában inkább diplomata. (Milánóba majd bő egy évtizeddel később, Ludovico herceg fia, Massimiliano Sforza rövid uralkodása alatt [1512–1515] mint a császár megbízottja és a kormányzat kulcsembere tért vissza.)

Az I. Miksa szolgálatában eltöltött első évtized alatt vált a Habsburg-ház egyik legfontosabb, sokat foglalkoztatott diplomatájává. 1504-től folyamatosan, évente több különböző helyre szóló kiküldetési során főleg a spanyol és francia udvarokban fordult meg, de 1508-ban kétszer járt Angliában, és több alkalommal Észak-Itáliában is. Missziói egyrészt a Habsburgok spanyol örökösödése jegyében a II. (Katolikus) Ferdinánd aragón királlyal való kapcsolattartást célozták. 1504-ben járt először Spanyolországban, majd 1506-ban a kasztíliai régensségről való tárgyalásokat vezette, Szép Fülöp kasztíliai király és burgundiai herceg halálát követően pedig 1506. szeptember 24-én I. Miksa képviseletében egy időre tagja lett a kasztíliai régenstanácsnak is. Ugyanekkor ezer dukát évjáradékot is szerzett. Azonban 1508 végén az újabb kiküldetése II. Ferdinánd király bizalmatlansága miatt nem volt különösebben sikeres.

Misszióinak ez idő tájt a másik csoportja a császár itáliai politikájának függvényében a francia királyi udvarral való kapcsolattartás volt. Először 1504 szeptemberétől tárgyalt többedmagával mint követi titkár XII. Lajos francia király udvarában,¹⁸ ezt azonban jelentőségében messze felülmúlta hosszúra nyúló, 1509 tavaszától 1511 novemberéig tartó itteni követi működése. A császár képviseletében XII. Lajossal tartott újabb, a Velence-ellenes cambrai-i liga jegyében megindított itáliai hadjáratába; részt vett a Velence vereségével végződő agnadellói csatában (1509. május 14.). I. Miksa megbízásából ez év június 3-tól egy időre a meghódoló Verona császári biztosa lett (a konfiskált velencei javakból bátyjával, Lombardinóval együtt jelentős birtokot szereztek, és ezeket a következő évben elrendelt császári jóvátételkor sem kellett visszaszolgáltatniuk).¹⁹ 1509 szeptemberében egy udvari intrika következtében elvesztette Margit főhercegnő németalföldi régensnek, I. Miksa leányának a bizalmát, és a francia udvarban is nehéz pénzügyi helyzetbe került. 1509. december 12-én másokkal együtt ő is szerepelt az I. Miksa és II. Ferdinánd aragón király közötti kiegyezést célzó, francia közvetítéssel létrejött blois-i szerződés aláírói között. Többszöri kérésére végül 1511 novemberében hívták vissza a francia udvarból. A következő jelentős küldetése a császár egyik legfontosabb bizalmasával, Matthäus Lang gurki püspökkel (1505–1522), későbbi bíborossal (1511–1540) és salzburgi érsekkel (1519–1540) együtt végrehajtott római béketárgyalás-sorozat volt, amelynek az előkészítésében 1512 februárjában részt vett, majd októbertől Rómában közreműködött a cambrai-i ligát felváltó, 1512. november 19-én megkötött Szent Liga létrehozásában. Nem mellesleg sikerült II. Gyula pápa bizalmát is megszereznie.

¹⁸ Höfler, 1885. 417–459.

¹⁹ Lombardino a Verona melletti bencés (vallambrosánus) Szentháromság-kolostor kommandátora is lett: Biancolini, 1752. 758.

Ezt követően került sor a Sforzák milánói restaurációjára, amelyben Burgo mint császári megbízott vállalt szerepet. Ennek során konfliktusba került a kormányzó-tanács másik erős emberével, a svájci érdekeket képviselő Matthäus Schiner sitteni (sioni) püspök-bíborossal, illetve Giovanni Moronéval, a későbbi milánói hercegi kancellárral is. Schiner és Morone hatalmi visszaélésekkel és túlzott meggazdagodással vádolták Burgót. (Állítólag nyolcvanezer dukátnyi vagyont halmozott fel, de a családjára is gondolt, mert 1513-ban például a milánói hercegtől novarai kanonokságot eszközölt ki testvére, Lombardino számára.) Az ingatag hatalmi helyzetben, bár a herceg előbb védelmébe vette, utóbb, 1514 végén svájci nyomásra száműzték Milánóból.

Burgo karrierjének harmadik szakaszát – I. Miksa uralkodásának utolsó és V. Károly regnálásának első éveit – ismét a dinasztikus utódlás és az öröklési kérdések elrendezését célzó kiküldetések jellemezték. 1515 decemberének végén császári követként Brüsszelbe küldték Margit főhercegnőhöz, ahol egy éven keresztül állomásozott. Megbízatai a spanyol trónutódlásra, a Habsburg–Jagelló házassági szerződés végrehajtására, illetve az örökségnek a császár unokái között tervezett felosztására vonatkoztak. Arra is törekedett, de sikertelenül, hogy anyagi támogatást szerezzen a császár itáliai vállalkozásaihoz. Ez a küldetés udvari intrika következtében ért véget, Burgo Margitnál ismét kegyvesztett lett, ezért Miksa császár visszahívta.

Mivel a német, illetve szláv nyelvekben nem volt járatos, Közép-Európa területei egy ideig kimaradtak úti céljai közül. Először 1516–1517 fordulóján járt Csehországban tárgyalni,²⁰ majd 1517. május 15-én két másik tapasztalt császári diplomata, a humanista Johannes Cuspinianus, valamint Johann Mrakeš von Noskau társaságában utazott Budára II. Lajoshoz. Május 21-én fogadta őket a király; június 7-én már vissza is tértek Bécsbe.²¹ A misszió során összebarátkozott Cuspinianus titkárával, Johannes Gremperrel is, aki nem sokkal később neki ajánlotta Theophrastos-kiadását.²² 1519 májusának elején ismét Cuspinianus társaságában rövid ideig járt Magyarországon – Cuspinianus naplójából ismert, hogy 1519. június 1-jén a két császári követ György brandenburgi őrgróffal együtt indult a frankfurti birodalmi

20 Linz, 1517. január 16. Burgo jelentése I. Miksához (ÖStA HHStA Reichsarchiv, Reichskanzlei, Maximiliana, Karton 36 [alt 30a], Konvolut 3, fol. 22–29.): DF 258463. (az adatbázisban az 1–32. kép); Linz, 1517. január 16. Burgo jelentése Nikolaus Ziegler császári titkárhoz és tanácsoshoz (uo. fol. 30–35.): DF 258463. (uo., a 33–54. kép); Linz, 1517. március 25. Burgo jelentése I. Miksához (uo. fol. 106–109.): DF 258464. – Említi Stracke, 1940. 23. A misszió instrukciója: uo. Karton 42 [alt 36], Konvolut V/2. fol. 23–24. (12. tétel). I. Miksa utasítása a kiküldött tanácsosainak a II. Lajos csehországi utódlásával kapcsolatos tárgyalásokhoz. Továbbá: Düren, 1517. január 18. I. Miksa levele a cseh rendekhez. SOA v Třeboň – oddělení Třeboň, Historica Třeboň 3675. fol. 8r, Linz, 1517. február 1. és március 21. Burgo levelei Petr z Rožmberka cseh helytartóhoz. Uo. fol. 7r–v, 8v. Online fényképei: <https://digi.ceskearchivy.cz/133461/8, /9, /10> (letöltés: 2021. november 5.). Utóbbi adatokat Péterfi Bencének köszönöm.

21 FRA I/1. 409. = Cuspinian, 1909. 315.; Rill, 1970. 751. Aulinger, 1985. 172. szerint ekkor II. Lajos szolgálatába fogadta volna, ami tévedés.

22 Theophrastus: *De Characteribus, sive Notis Libellus aureus Lapo Castalionculo interprete Latinus factus*. Viennae, Hieronymus Vietor, 1517. Bécsi példánya: ÖNB Sammlung von Handschriften und alten Drucken, 53.F.40.(3). Digitalizált fényképe: <https://onb.digital/result/10723669>. Az ajánlólevél kelte: Bécs, 1517. július hó.

gyűlésre.²³ Itt Burgo is jelen volt V. Károly megválasztásán,²⁴ majd az éppen tőle nyert megbízással Itáliába indult, hogy 1519 novemberétől 1520 februárjáig Veronában a velenceiekkel tárgyaljon határkérdésekben. Burgo ezt követően 1520 nyarán ismét a budai udvarban járt követségben, erről azonban egyelőre nem sokat tudunk.²⁵ Sanuto egy értesülése alapján általában szokás feltételezni, hogy 1521 augusztusában Svájcba utazott volna katonákat toborozni a császári hadsereg számára,²⁶ de ez bizonyosan téves értesülés, mivel ekkor már két hónapja Magyarországon tartózkodott. Magyar- és csehországi missziója végeztével, 1523. október végén tiroli birtokára vonult vissza, és ez év végén újból megnősült. 1525 májusában a tiroli parasztfelkelés során részt vett a védelem megszervezésében, miután Enn nevű birtokát kifosztották, és Trento városában keresett menedéket. Ezután egy rövid spanyolországi útja során hosszabban betegeskedett.

Életútjának utolsó időszakában Andrea dal Burgo jobbára már csak I. Ferdinánd megbízásából, és szinte csak Itáliába irányuló missziókat teljesített. 1526 őszén a főherceg követeként Ferrarába ment, ahol némi megszakítással 1528 augusztusáig maradt. Szoros kapcsolatokat épített ki a mantovai őgróf udvarával is; 1528 májusában Mantovába utazott, hogy javasolja II. Federico Gonzaga őgrófnak a közvetítést VII. Kelemen pápa és V. Károly császár között a felek kibékítésére. Utolsó nagy követségét 1529. január végén kezdte meg Rómában I. Ferdinánd képviselőként, mint magyar és cseh királyi követ, ahol három éven át, haláláig szolgált.²⁷ E minőségében I. Ferdinánd javára sikerült elérnie egyrészt I. (Szapolyai) János király egyházi kiközösítését, másrészt egy jelentős törökellenes pápai támogatást,²⁸ továbbá előkészítette V. Károly császárrá koronázását. Ez utóbbi bizonyult a legbonyolultabb feladatnak, mivel ehhez szükséges volt a pápa megnyerése a franciák támogatása helyett a császár politikája számára, ráadásul V. Károly követeivel az együttműködése nem volt zökkenőmentes. Az 1529 végén Bolognában zajlott tárgyalásokon a császár és tanácsadói nem tartották szem előtt Ferdinánd érdekeit, és Burgót is igyekeztek háttérbe szorítani. Ennek ellenére – V. Károly parancsára – neki is alá kellett írnia a pápával kötött 1529. december 23-i megállapodást.²⁹ 1530 májusától 1532 decemberéig ismét Rómában tartózkodott, és sikerült VII. Kelemen bizalmát megszereznie. Halála a pápa és a császár közötti újabb bolognai béketárgyalások alatt következett be. 1533. január 1-jén I. Ferdinándot képviselve halt

23 FRA I/1. 411. = Cuspinian, 1909. 317.; Rill, 1970. 751. Kiküldetésének terve: *Négociations diplomatiques*, II. 200. Cuspinianus beszámolója Bécsbe való megérkezéséről és május 2-i megbeszélésükről (Bécs, 1519. május 4.): *Cuspinians Briefwechsel*, 1933. 110.

24 Vö. Stoegmann, 1857. 164–165.

25 TLA Oberösterreichische Kammer, Geschäft von Hof 20 (1519–1522) [Nr. 77], fol. 15r. Augsburg, 1520. július 10. A Reichsregiment helytartójának és tanácsosainak levele az innsbrucki kormányzókhoz és számadókamarához, hogy az „in derselben treffenliche geschäften” a magyar és cseh királyhoz küldött Burgo tizenöt fős kíséretének vörös vászon ruhaanyagra fizessenek. Az adatot Péterfi Bencének köszönöm.

26 Rill, 1970. 751. és Rill, 1993. 251. – Sanuto, XXXI. 169.

27 Nemes, 2017. 118–119. Újabban Clesszel folytatott levelezése kapcsán: Williams, 2016. 72–77. Az 1531–1532. évi jelentéseit és levelezését részleteiben kiadta Bucholtz, 1838. 21–22., 90–118.

28 Fraknoi, 1903. 13–21., 35–38.

29 Stoegmann, 1857. 177–180.

meg Bolognában.³⁰ Végakarata szerint szülővárosában, a cremonai San Pietro al Po-templomban temették el; sírfeliratának szövegét is ismerjük.³¹

Ezen mozgalmas diplomáciai szolgálton végigtekintve jól érzékelhető, hogy Andrea dal Burgo a kora újkor hajnalán, egy átmeneti időszakban tevékenykedett, és a kor legfejlettebb diplomáciai viszonyai között szocializálódott Itáliában. Mivel a korszakban még nem léteztek az újkori értelemben vett diplomáciai testületek és intézmények, és nem voltak szabályozva a követi feladatok ellátásához szükséges képzettségi és egyéb feltételek, azt mondhatjuk, hogy Burgót a gyakorlatban, az európai politikai színpadon, az események sűrűjében megszerzett tapasztalatai tették professzionális diplomatává. Úgy látszik, jellemzően a tárgyalásokkal járó feladatokat sikerült jól teljesítenie, mert mindenkiel szót tudott érteni és bizalmat tudott kelteni maga (és megbízói) iránt. Számos, rövid ideig tartó és konkrét eseti megbízása mellett néhány hosszúra nyúló, általánosabb keretek között mozgó, érdekképviseleti jellegű misszióban vett részt, bár ezek még nem tekinthetők állandó, rezidens követségeknek. E jelentősebb megbízások egyike volt az 1521 és 1523 közötti magyar- és csehországi kiküldetése is.

Misszió a magyar–cseh királyi udvarban: célok, keretek

Habsburg Mária főhercegnő az 1515-ben megkötött Habsburg–Jagelló kettős házassági megállapodás értelmében II. Lajos magyar és cseh királyhoz ment feleségül. A formailag már megkötött házasság tényleges megvalósulásához, a királyné megkoronázásához és lakodalmához kapcsolódott Andrea dal Burgo magyarországi missziója: Bernhard von Cles trienti püspökkel együtt 1521 nyarán ő kísérte a főhercegnőt a budai udvarba.³² A missziót nem tervezték hosszúra, Cles püspök hamarosan távozott is. Burgo azonban mint kettős, császári és főhercegi felhatalmazással egyaránt rendelkező követ a magyar–cseh királyi udvarban maradt.³³ Követutasítása és megbízólevele nem maradt ránk (én magam nem ismerem), azonban többi forrásunkból nyilvánvaló, hogy Burgo feladata a Habsburg-család érdekeinek általános képviselete, ennek részeként Mária királyné itteni kezdeti támogatása, azaz magyar- és csehországi berendezkedésének elősegítése, helyzetének megszilárdítása volt.³⁴

30 ÖStA HHStA Staatenabteilungen, Außerdeutsche Staaten, Rom, Varia, Karton 1, fol. 382. Innsbruck, 1533. január 9. Ferdinánd Burgo özvegyéhez. Latin fogalmazvány. Cles leveléből értesült Burgo haláláról, részvétét nyilvánítja.

31 Lancetti, 1820. 486.; Arisius, 1705. 118., végrendelete (1529. február 2.): uo. 126–135. A sírfeliratot Lancetti nyomán közli Metzsig, 2016. 137. is.

32 Stoegmann, 1857. 165.; Stracke, 1940. 14.; Rill, 1993. 251.

33 A külső források a rangosabb megbízó, a császár személye után császári követnek titulálják, ám a jelentéseiből nyilvánvaló, hogy I. Ferdinánd főherceg is a megbízója. 1523. március 14-i, Prágában kelt levelében a főhercegtől a kezdődő magyar országgyűlésre alkalmas megbízóleveleket kér, ugyanezen a napon a császártól is ugyanezt. Lakatos, 2017. 112/58., 113/59. sz.

34 Vö. Rill, 1993. 251.

Az események alakulása játszott közre abban, hogy megbízatását néhány hónap alatt nem sikerült teljesíteni: 1521. augusztus 29-én elesett a déli végvár vonal kulcsa, Nándorfehérvár. Az oszmán expanzió fenyegetése olyan politikai kihívást jelentett, amire többrendbeli, összetett választ kellett találni; a védekezés és segítségszerzés kulcskérdéssé vált. Ebben Burgo szerepe felértékelődött: az őt megbízó Habsburg fivérek fokozottan számítottak pontos, alapos tájékoztatására és szervezőmunkájára, II. Lajos és Mária pedig – a Habsburg-tartományok, illetve a Német-római Birodalom segítségnyújtásának elősegítésén túl – tanácsaira a belpolitikai kérdésekben. Voltaképpen ezért került sor a királyi pár csehországi útjára, amely egyebek mellett épp a cseh korona országainak törökellenes támogatását volt hivatva biztosítani. Burgo így 1522 elején a magyar királyi párral együtt Prágába utazott, ahonnan csak 1523 tavaszán tért vissza Magyarországra. A Magyar Királyságban is a védelem megszervezése jegyében került sor több magyar országgyűlésre, mindezt pedig a magyar–osztrák–lengyel csúcstalálkozó, a bécsújhelyi konferencia előkészítése és tárgyalássorozata tetézte.³⁵

Burgo maga persze nem élvezte hosszúra nyúló kiküldetése minden percét: egyre terhesebbé vált az számára. Jelentéseiben ismételen felmentését kérte, aminek menyasszonya utáni vágyakozása és – Gerhard Rill feltételezése szerint – betegeskedése volt az oka.³⁶ Már 1521 nyarán Cleshez írt leveleiben célozgatott erre, majd a hazatérés lehetősége 1522 őszétől egyre gyakrabban előkerül a leveleiben. Prágából írt jelentéseiben kérte, hogy vagy egy időre hazamehessen, vagy egyáltalán ne legyen szükséges az udvarral visszautaznia Magyarországra; amikor mégis visszatért Budára, az országgyűlés végéig szeretett volna csak maradni. Hiába kilincsel azonban Salamancánál és Clesnél, hogy a főhercegnél eszközöljék ki számára felmentését. 1522 őszén még Mária királyné volt az, aki Prágából nem akarta elengedni, utóbb pedig a főherceg, majd a mindent eldöntő császári báty, V. Károly zárkózott el visszahívásának engedélyezésétől. A visszautasítást – a jelentéseiben láttatni kívánt kép szerint – Burgo nehéz szívvel, beletörődve vette tudomásul, de hangsúlyozta megbízói iránti hűségét, elkötelezettségét.³⁷

A követség személyzetéről nem sokat tudunk: a misszió elhúzódása miatt az egyes emberek cserélődhetnek, és a létszám is változhatott. Mária főhercegnő Budára küldendő, mintegy 80-90 emberből álló udvartartása 1521. május 3-i személyzeti listájában ugyan megemlíti Cles püspököt és Burgót mint követet a kíséret tagjai között, de ebben az ő külön személyzetük értelemszerűen nem található meg.³⁸ Egy

35 Stoegmann, 1857. 168–169. félreértése alapján Rill, 1970. 751. még azt feltételezte, hogy 1521 végén az udvari intrikák miatt követként egy időre Johann Schneitpeck von Schönkirchen váltotta volna fel, de kevésbé volt sikeres, ezért 1522 augusztusától újból Burgo lett a császári követ. Ez tévedés, Schneitpeck csak 1523 végétől lett Burgo utódja, és csak 1524-ből maradtak ránk követjelentései.

36 GStA PK XX. HA OBA Nr. 25442. (egyszerű másolat). Velence, 1522. április 15. Alonso Sánchez velencei császári követ Andrea dal Burgo követhet. Értesült mentegetőzéséről, hogy közsvénye miatt nem tudott írni. Lakatos, 2017. 106/21. sz.

37 Lakatos, 2017. 104/17., 105/18., 106/21., 107/34., 108/36., 39., 109/42., 111/54., 113/60., 115/71., 117/80., 82–83., 118/86., 89., 119/97., 121/105–106., 122/115., 124/120., 122,125/128–129., 126/130–131., 133., 127/135., 128/144., 129/146–148. sz.

38 Réthelyi, 2007. 1198., 1206., 1213.

másik, keltezetlen udvartartási listában azonban Burgo mint három tanácsos egyike szerepel tizenkét fős kísérettel és tizenkét lóval: ez lehetett a további szolgálattevők (például szakács) nélküli alaplétszám.³⁹ A szakszemélyzet legfontosabb tagját, Burgo követi titkárát Georg Hölzlnek hívták, ő lehetett az egyik olyan személy, aki a követ jelentéseit papírra vetette. Georg Hölzl különben unokaöccse volt a tiroli nemes Blasius Hölzlnek, I. Miksa titkárának, majd tanácsosának, aki a császár, majd I. Ferdinánd innsbrucki számadókamráját (*Raitkammer*) vezette haláláig, 1526-ig.⁴⁰ Hölzl a misszió ideje alatt, illetve a kiküldetés legvégén Burgo megbízásából ötször is elutazott I. Ferdinándhoz, illetve Cleshez (1522. október, november, 1523. január, június, október).⁴¹ A német mellett latinul is jól tudott, mert amikor kérésére Burgo még a misszió vége előtt, 1523 júliusában Cles püspökön keresztül beajánlotta I. Ferdinánd udvarába, hangsúlyozta, hogy nehéz lesz a helyére megfelelő embert találni.⁴² Végül Hölzl a misszió befejeztéig Burgo szolgálatában maradt, mivel Burgo egyik utolsó jelentését az 1523. októberi, bécsújhelyi konferenciáról még vele küldte el.⁴³

Burgo három másik szolgáját, Gaspárt, Christophert és Carolust ismerjük név szerint, akik esetenként a levelek továbbításában vettek részt,⁴⁴ esetleg tolmácsi feladatokat is elláthattak. Bár erre Andrea dal Burgo a magyar udvarban bizonyára nem szorult rá, mivel latinul kiválóan megértethette magát a kormányzat tagjaival, egyesekkel pedig akár franciául, akár anyanyelvén, olaszul is társaloghatott (előbbin akár magával Mária királynéval, utóbbin Lorenzo Orio velencei követtel), a német nyelvre pedig nem volt szüksége.⁴⁵ Burgo társaságában megfordult rokona, Antonio Maria dal Burgo is, aki 1523. március elején hazatért Itáliába; Burgo ez alkalommal két ajándék lóval a milánói herceghez küldte.⁴⁶ A követ kísérete rajtuk kívül egy 1523. áprilisi jelentésének utalása szerint akkor tizennyolc lovasból, kocsikból, ismeretlen számú szolgából és konyhai személyzetből állt, egy szakáccsal.⁴⁷ A szol-

39 ÖStA HHStA Reichsarchiv, Reichskanzlei, Maximiliana, Karton 45, Konvolut XIII/1, fol. 1–30. (Kunigin Maria stat p. und ordnung etc. – keltezetlen, Roland Schäffer 1520 novembere és 1521 februárja közé datálta), fol. 24r. Online elérhető fényképe: <https://www.archivinformationssystem.at/bild.aspx?VEID=3720775&DEID=10&SQNZNR=57> (letöltés: 2021. november 5.). Az adatot Péterfi Bencének köszönöm.

40 Noflatscher, 1999. 207., 403. A titkára adatok: Lakatos, 2017. 106/22–23., 107/28–29., 111/55. sz.

41 Lakatos, 2017. 106/22–23., 107/28–29., 34., 108/39., 109/42., 124/120., 127/138–139., 128/143. (Itáliába is küldte, valószínűleg a menyasszonyához), 129/148. sz.

42 Lakatos, 2017. 127/138–139., 128/143. sz. Már 1523. márciusban is állást kért a számára: uo. 114/65. sz.

43 Lakatos, 2017. 129/148. sz.

44 Christophorus: Lakatos, 2017. 121/107., 125/123. sz.; Carolus: Lakatos, 2017. 121., 122/115. sz. – Gaspar személyére csak 1524-ből vannak adataink, de ebből joggal feltételezhető, hogy korábban is Burgo szolgálatában állt: ÖStA HHStA GK Karton 8, fol. 50v. Bécs, 1524. augusztus 7. Burgo Cleshez előreküldi a szolgáját, Gaspárt Magyarországra, hogy szállást szerezzen (a tervezett újabb misszióhoz), említi Stoegmann, 1857. 169. Uo. fol. 57. (Buda, 1524. augusztus 7. Ioannes Pastor levele Burgóhoz: Gaspar július 13-án elindult vissza Bécsbe), uo. fol. 81–82. (Buda, 1524. szeptember 18., 19., 23. Ex literis Casparis, kivonatok). Gaspar Kubinyi András feltételelesen Caspar Ursinus Veliuszal azonosította (Kubinyi, 2005. 19.), ami tévedés.

45 Burgo francia nyelvtudására utal, hogy latin és olasz mellett francia nyelvű leveleket is ismerünk tőle. Stoegmann, 1857. 163. Olasz nyelvű levelekre például Lakatos, 2013. 213. Németül valószínűleg élete végéig nem tanult meg.

46 Lakatos, 2017. 111/53., 56. sz.

47 Lakatos, 2017. 117/82. sz.

gák zöme feltehetően Burgo tiroli birtokairól verbuválódott; a hosszúra nyúló kiküldetés végére a létszám – nyilván Burgo fizetési nehézségeitől nem függetlenül – bizonyosan csökkent: 1523 májusában a szakács is faképnél hagyta, így csak „magyar és külföldi” szolgálai maradtak.⁴⁸

A misszió pénzügyi háttéréről töredékes adatokkal rendelkezünk. V. Károly császár a kiküldetés kezdeti időszakában (1521 nyarán) utalt ki Burgónak egy közelebbről nem ismert összeget, és bár később Burgo tőle is kért pénzt, további összegek folyósításáról nem tudunk.⁴⁹ Már a missziót követően, 1524 márciusában kérte adósságai miatt a császárt, hogy a magyar misszióra, amelynek másfél évét magának kellett annak idején kifizetnie, háromezer rajnai forintot folyósítson a Fugger-vagy a Welser-bankházon keresztül, vagy legalább ennek a felét, mivel az annak idején a még Brüsszelben számára megállapított ötszáz dukátos évjáradékból sem látott soha semmit.⁵⁰

A követség alapfinanszírozása Burgo egy 1522. december 26-i levele alapján havi kétszáz rajnai forint lehetett, de ez nem volt elég sem a ruházkodásra, sem más rendkívüli kiadásaira.⁵¹ A misszió kezdetekor kapott összeg előbb-utóbb elfogyott, a kiadások pedig az idő előrehaladtával csak növekedhettek, aminek a fedezetét magának kellett előteremtenie, előfinanszíroznia. Burgo ezért igyekezett például elérni az I. Miksa által megítélt háromszáz forintos évjáradékának 1522. évi folyósítását, a spanyolországi Burgoshoz kötődő százezer maravedí hátralékos jövedelmének megtartását, illetőleg az elkobzott castelleonei grófságának a visszaszerzését, de ugyanezért sopánkodott tiroli ügyeinek rendezetlen volta miatt.⁵² Csak missziója végeztével, 1523. október végéről van adatunk arra, hogy negyedévente négyszáz, tehát évi ezerhatszáz rajnai forint juttatást kapott a főhercegi kamarától, de ennek kifizetése nem volt rendszeres, és inkább az enni és caldiffi hűbérbirtoka általa fizetendő járulékból vonták le.⁵³ Burgo a kiküldetése alatt valójában tehát nem részesült kiszámíthatóan rendszeres juttatásban, így a különféle, ismert évjáradékok és bevételi források valóban szükségesek voltak követségei finanszírozására.⁵⁴

48 Lakatos, 2017. 123/115., 125/127. (szakácsával küld Clesnek egy lovat), 126/130. sz. („etiam recessit cocus, a quo pendebat vita mea... Et quid faciam postea, solus inter servitores omnes Ungaros et externos?”).

49 Lakatos, 2017. 101/5., 108/36. sz. Utóbbi szerint V. Károly Balbi magyar követ nála jártakor intézkedett, erre lásd: Lakatos, 2020. 340/161. sz. Burgo további pénzkérései: Lakatos 2017. 111/54., 120/100., 126/133. sz.; még mindig nem kapott semmit: uo. 128/144. sz.

50 Lakatos, 2017. 132/165. sz.

51 Lakatos, 2017. 108/36. sz. „ordinarie non sufficiunt michi ducentum ducati in mense ultra extraordinaria vestium pro me et pro meis et alia extraordinaria, que non sunt parva.”

52 Lakatos, 2017. 106/26., 107/27., 30., 122/115. sz. – Burgosi érdekeltségeit 1524 elejére eladta. Lakatos, 2017. 132/165. sz.; Rill, 1993. 145.

53 ÖStA FHKA AHK GB 21. fol. 48v–49r. Bécsújhely, 1523. október 27., főhercegi intézkedés. Rill, 1993. 145–212. tévesen 1527. évi adatként említi. – Még I. Miksa császártól nyert, valószínűleg 1518 végén havi 33 forintos kegydíjat (Burgo 1519. márciusra datálható, az innsbrucki kormányshékhöz benyújtott kérvényében: TLA Landesfürstliche Hofkanzleien, Maximiliana, [Karton 37] XIV/1519/1. fol. 5r–6v, Nr. 4.), ennek a császár halálát követő rendszeres folyósításáról azonban nem tudunk. Az adatot Péterfi Bencének köszönöm.

54 Áttekintően Rill, 1993. 144–145. Vö. Stoegmann, 1857. 252.

Az anyagi támogatást tehát a földrajzilag is közelebb lévő Ferdinánd főherceg biztosította, és ebben nyilván legbizalmasabb embere, Gabriel Salamanca kincstartó játszott szerepet, akinek Burgo amúgy is rendszeresen jelentett. Salamanca-tól 1521 szeptemberében négyszáz dukátot kért (de nem tudjuk, megkapta-e), 1522 szeptemberében ötszáz dukátot kapott, 1523. március 18-án pedig egy ismeretlen nagyságú pénzösszeg kézhez vételét nyugtázta a kincstartóhoz írt jelentésében.⁵⁵ 1523. augusztus 4-ről ismerünk egy főhercegi parancsot hatszáz forint készpénz kiutaltatásáról.⁵⁶ Ezek ellenére sem meglepő, hogy Burgo többször is említette pénzügyi nehézségeit, szűkös anyagi helyzetét. Jelentéseiben a királynétól kapott támogatás vagy máshonnan felvett kölcsönök (ezerkétszáz forint) is előbukkanak.⁵⁷ Persze ezeknek az adatoknak a reális értékelését nehezíti, hogy nem dönthető el bizonyosan, vajon a „szegény diplomata” korabeli toposzával van-e dolgunk.⁵⁸

Az bizonyos, hogy miután már döntöttek visszahívásáról, Ferdinánd 1523. augusztus 26-án meghagyta a felső-ausztriai számadókamarának (*Raitkammer*), hogy Burgónak fizessék ki a járandóságát és számoljanak el vele,⁵⁹ illetve október 27-én Bécsújhelyen intézkedett arról, hogy követsége költségei fejében ötszáz rajnai forintot a tiroli hűbére után fizetendő járulékából vonjanak le.⁶⁰ Missziójáról tételes elszámolás nem ismert, nagy valószínűséggel nem maradt fenn (én magam csak pályája legvégéről, római követsége második évéből, 1530-ból ismerek részelszámolást és számlákat),⁶¹ és jóval Burgo Magyarországról való távozását követően valószínűleg csak meg.

A tanulmány elején a velencei titkár által említett jelentős dotálásról és nagy gazdagságról ugyan nem tudunk, de a magyar királyi pártól Burgo biztosan részesült anyagi juttatásban: 1524 augusztusában missziója után szolgálja, Gaspar ötszáz

55 Lakatos, 2017. 100/2., 105/18. sz., 113/63. sz.

56 ÖStA FHKA AHK GB 19. fol. 199r, a hűbéri kötelezettségei fejében „in raittung zulegen”, ez háromévi összeg volt; említi Rill, 1993. 146. 218. jegyz.

57 Lakatos, 2017. 100/2. (a királyné kisegítette), 108/36. (a kölcsön), 37. sz. (a királyi pár nehezen tudja támogatni), 111/54. (nagy adósságai), 119/97. sz. (anyagilag kimerült).

58 Rill, 1993. 164–170.

59 Rill, 1993. 146. 218. jegyz. és 251. alapján: TLA Oberösterreichische Kammer, Kopialbuchserie Geschäft von Hof (Hofresolutionen) 1/1524, chronologische Reihe, fol. 74v, 79r.

60 ÖStA FHKA AHK GB 21. fol. 48v, Bécsújhely, 1523. október 27. Említi Rill, 1993. 146. 218. jegyz., tévesen 7-i dátummal.

61 ÖStA HHStA Staatenabteilungen, Außerdeutsche Staaten, Rom, Varia, Karton 1, fol. 313–317.

aranyat hozott neki a magyar királytól évjáradékából, amelyet nyilván még az előző évek során nyert el.⁶² Ez különben az évjáradék fele volt.⁶³

Jelentések és levelezési gyakorlat

Andrea dal Burgo magyar- és csehországi missziójából szerencsénkre nagy számban maradtak fenn jelentések: az 1521 augusztusától 1523 októberéig tartó időszakból 147 latin nyelvű levele ismert, amelyekhez 61 szövegmelléklet – Burgóhoz befutó, eredetiben vagy másolatban csatolt iratok csoportja – kapcsolódik. (Ezenfelül a császár, illetve a főherceg részint fogalmazványban, részint eredetiben fennmaradt válaszleveleiből is ránk maradt néhány darab.) A korszak forrásviszonyai között is bőségesnek tekinthető jelentésfolyam a címzettek szerint nagyobb, párhuzamos sorozatokba rendeződik (1. táblázat), amelyet néhány egyedi levél egészít ki, szétszóródva Európa különböző levéltáraiban.⁶⁴

1. táblázat. Burgo magyar- és csehországi missziójából küldött jelentéssorozatai és levelei

Sorozat (címzett)	Időkor	Őrzési hely	Darab
V. Károly császár	1522. április 7. – 1524. március 7.	Simancas, AGS E, Div. desp. legajo 1553	22 ⁶⁵
I. Ferdinánd főherceg	1522. június 9. – 1523. augusztus 9.	Bécs, ÖStA HHStA GK Karton 25a	33(+5) ⁶⁶
Gabriel Salamanca	1523. február 15. – 1523. augusztus 9.	Bécs, ÖStA HHStA GK Karton 25b	27
Bernard von Cles	1521. augusztus 1. – 1523. október 23.	Trento, ASTn APV CC busta 8	46 ⁶⁷
Brandenburgi Albert német lovagrendi nagymester ⁶⁸	1522. október 10. – 1523. február 12.	Berlin, GStA PK XX. HA OBA	7
Egyéb címzettek	1522. január 30. – 1523. május 19.	Bécs, Budapest, London, Madrid, Mantova, Simancas ⁶⁹	7
Összesen			147

62 Burgo Cleshez. Bécs, 1524. augusztus 7. ÖStA HHStA GK Karton 8, fol. 54r: „Oppor(tune) Gaspar ex Ungaria, portavit mihi ducatos quinque centum, quos dedit rex ex pensione mea debita ad Sanctum Martinum proximum, anticipavit hanc solutionem cum multo amore. A regina nihil habuit, sed promisit tempore suo solvere, nisi hos habuissem...” Ugyanő ugyanahhoz. Enn, 1524. december 12., uo. fol. 29v: „et spero, ita iuvabit expeditionem contra Turcas, quod non spoliabunt eum [ti. Salamancát – L. B.] illo comitatu neque ego perdam, que in Ungaria mihi concessa sunt de illa pensione.” – A szakirodalomban felbukkan az az állítás, hogy az 1526. évi rákosi országgyűlés határozatai következtében Burgo elveszítette volna minden magyarországi vagyonát és jövedelmét (Rill, 1970. 751., ezt átveszi Aulinger, 1985. 172. is). Ez tévedés.

63 Iohannes Pastor levele Burgóhoz. Buda, 1524. augusztus 7. ÖStA HHStA GK Karton 8, fol. 57.: „cum media impensione videlicet 500 ducatis”.

64 Lakatos, 2017. A néhány azóta előkerült darabot külön hivatkozom. A jelentések teljes szövegű, kritikai kiadásán és publikálásán a tanulmány elején jelzett projekt keretében dolgozom.

65 Egy további elveszett, csak említésből ismert levél: LP III/2. 674/1616. sz. (V. Károly francia nyelvű levelének fogalmazványa a Calais-ban tartózkodó követéhez, Binche, 1521. szeptember 30. Mellékeli Burgo jelentésének másolatát, amelyből értesülhetnek, mennyire hódít a török.)

66 Öt jelentés eredetije nem ismert, a császárhoz szóló jelentés mellékleteként maradt fenn Simancasban (Lakatos, 2017. 103/11–12., 106/24., 109/41., 43. sz.).

67 Mindez kettejük éveken át tartó levelezésének csak egy része: Lakatos, 2013. 213–214.

68 Lakatos, 2017. 106/20., 25., 107/29., 32., 109/40., 110/44–45. sz. Vö. Heiß, 1974. 122.

69 Tételesen lásd alább, a 74. jegyzetben.

Andrea dal Burgo egész Európát átfogva öt személynek küldött jelentéseket, illetve leveleket: V. Károly és I. Ferdinánd mellett a főherceg két befolyásos politikai bizalmasának, Gabriel Salamanca kincstartónak,⁷⁰ illetve Bernard von Cles trienti püspök-kancellárnak.⁷¹ Ezek a jelentések négy, tematikailag egymást kiegészítő sorozatot alkotnak, amelyeket a címzeteknek megfelelően Simancas (V. Károly), Bécs (I. Ferdinánd, Salamanca), illetve Trento levéltáraiban (Cles) őriznek.⁷² Az ötödik személy Brandenburgi Albert német lovagrendi nagymester volt, hozzá címezve néhány, főleg a lengyel–porosz viszonyra vonatkozó Burgo-levél maradt fenn 1522–1523 fordulójáról, amelyek jelenleg Berlinben találhatók.⁷³ Mindezen felül Burgónak további három, másolatban fennmaradt levele ismert Alonso Sánchez velencei császári követhez, illetve egy-egy eredeti kiadványa Pietro Bonomo bécsi püspökhöz, Lorenz Saurer bécsi vizedomhoz, azaz az Osztrák Főhercegség „Ennsen inneni” részében (*Österreich unter der Enns*) található tartományúri javak kezelőjéhez, Jean Hannart császári tanácsoshoz, illetve Bátori István nádorhoz, magyar királyi helytartóhoz.⁷⁴

A jelentések a 16. század elejének diplomáciai gyakorlata szerint formailag levelek, megszólítással, búcsúzással, aláírással. Burgo e követsége során – korábbi, itáliai kiküldetéseivel ellentétben⁷⁵ – nem alkalmazott titkosítást, ami érthető, hiszen a szomszédos Habsburg-tartományokon át, illetve Csehországból a birodalmon belül küldte, postázta a leveleket. Ezért nem kellett attól tartania, hogy illetéktelen kézbe kerülnek.⁷⁶ Burgo ritkán alkalmazott futárokat. Ehelyett jelentéseit 1522–1523 telén, a birodalmi gyűlés idején Nürnbergbe, utóbb az osztrák kormányshoz, Linzbe vagy Lorenz Saurerhez, Bécsbe küldte, velük továbbította a birodalmi

70 Salamanca személyére: Rill, 2002. 105–238., 393–421.

71 Cles személyére: Strnad, 2004; Lakatos, 2013. 203–205.

72 A bécsi levelek közül néhányat C. Tóth Norbert adott ki (feltüntetve a tételszámokat): *Politikortörténeti források*, 2010. 173. (nr. 159), 187–189. (nr. 171), 197–200. (nr. 178), 203–204. (nr. 181), 208–210. (nr. 186), 211–212. (nr. 189), 214–216. (nr. 191–192), 222–225. (nr. 198–199), 228. (nr. 203) – A jelentések őrzőhelyéről és provenienciájáról lásd: Lakatos, 2014. 54–56.; Lakatos, 2017. 95–96.

73 Lásd a 68. jegyzetet.

74 Alonso Sánchezhez: 1. Prága, 1522. május 10. ASMa Autografi Volta, busta 1, carta 286., 2. Prága, 1522. július 31. – augusztus 1. RAH Colección Salazar y Castro, vol. A-25. fol. 110r–111r, sérült duplikátuma: uo. fol. 216r–217r, mikrofilmmásolata: MNL OL X 8751, 29972. tekercs, 1. tétel (a fol. 110. nincs lefényképezve), 3. Buda, 1523. május 19. BL C Vesp F I. fol. 30. (Lakatos, 2017. 120/104. sz., tévesen 1526. év alatt kivonatolva: LP IV. 977–978/2190. sz.) Bonomóhoz: Kutná Hora, 1523. március 18. ÖStA HHStA ÖA NÖ AA Karton 1, Faszikel 1, fol. 469. (Lakatos, 2017. 114/64. sz.), Saurerhez: Buda, 1522. január 30. ÖStA HHStA UA AA Faszikel 1, Konvolut C, fol. 6. (DF 276011.; Lakatos, 2017. 100/3. sz.), Hannart-hoz: Prága, 1522. július 21. AGS E, Div. desp., legajo 1553, fol. 18. (Lakatos 2017. 103/10. sz.), Bátorihoz: Prága, 1522. augusztus 24., DL 25661. (kiad. Szabó, 1909. 184–185. = *Politikortörténeti források*, 2010. 127–128.).

75 Például jelentései Milánóból: ÖStA HHStA Reichsarchive, Reichskanzlei, Maximiliana, Karton 30 (alt 23b), Konvolut 2, fol. 18–21., I. Miksához, 1513. november 7. (részben titkosított, de feloldva); uo. fol. 96–100., Matthäus Langhoz, 1513. november 25. (másolat, részben titkosított szöveg, előtte a fol. 94–95. újkori feloldása); uo. Karton 31 (alt 24b), Konvolut 2, fol. 7–8., I. Miksához, 1514. április 4. (részben sifírozott, de feloldott); uo. Karton 32 (alt 25a), (Konvolut 1), fol. 9–20., I. Miksához, 1514. július 2. és 4. (részben titkosított); uo. Karton 32 (alt 25a), (Konvolut 2), fol. 11–20., I. Miksához, 1514. augusztus 2–8. (részben titkosított); Karton 44, Konvolut VIII/3, fol. 385r, Matthäus Lang gurki püspökhöz intézett 1513. november 25-i sifírozott leveleinek jelkulcsa.

76 A posta kérdéséhez vö. FK I. XXVII–XXX.

postaszolgálattal azokat – a főhercegi udvarba szántakat általában Innsbruckba.⁷⁷ Több jelentésben ugyanakkor megjegyezte – arra számítva, hogy hamarosan hazahívják –, hogy élőszóban fog részletesen beszámolni az igazán bizalmas fejleményekről. Ez persze retorikai fogásként is értelmezhető.⁷⁸

A jelentésszövegek tematikailag vegyesek: a különböző értesülések bekezdésekre tagolva sorjáznak, különösebb rendszer nélkül. Burgo nem alkalmazott hosszú párbeszédés részeket tárgyalásai rögzítésére, és nem ragaszkodott a kronologikus szerkesztésmódhoz sem. Jelentései elején általában a legfontosabb, egyúttal legbővebben taglalt elemeket találjuk, majd ezt követik a további, egymáshoz tartalmilag lazán vagy sehogyan sem kapcsolódó bekezdések.

A levelezés nyelve kizárólag latin.⁷⁹ Uralkodásának elején a spanyol környezetben nevelkedett Ferdinánd főherceg nem tudott jól németül,⁸⁰ így számára és a szintén kasztíliai Salamanca számára a latin jobban érthető volt. A Németalföldön nevelkedett császárnak Burgo akár franciául is írhatott volna, de ezt a jelentések hivatalosabb jellege kizárta.⁸¹ Cles pedig, bár olaszul jól tudott, Burgóval mégis latinul levelezett, míg a lovagrendi nagymester esetében Burgo némettudásának hiánya miatt maradtak a latinnál.

A jelentéstétel gyakorisága az információknak és az események dinamikájának megfelelően ingadozik a napi vagy két-három napos időközöktől az egy-két hetesekig. Burgo mindegyik címzettnek igyekezett ugyanazon vagy egymás utáni napokon írni. A főherceghez, a kincstartóhoz és a püspökhöz intézett jelentések szorosabban összetartoznak, mivel az adott időszakban Salamanca szinte folyamatosan, Cles pedig gyakran I. Ferdinánd udvarában tartózkodott. Például ha Burgo csak Salamancának írt, akkor Ferdinándnak e tényt jelezte,⁸² illetve esetenként a

77 „Dirigo has litteras ad Lyncz, capitaneo et in absentia locumtenenti suo illic et scribo, ut sine dilatione mittat per postas serenitati vestre, alium modum mittendi non habeo.” Burgo Ferdinándhoz, Pardubice, 1523. március 22. ÖStA HHStA GK Karton 25a, fol. 53r. (*Politikatörténeti források*, 2010. 204.; Lakatos, 2017. 114/68. sz.); posta Bécsből Innsbruckba, például Lakatos, 2017. 114/64. sz.; Nürnbergbe: uo. 111/51., 112/57., 113/63. sz.

78 Például Lakatos, 2017. 117/80., 119/146. sz.

79 Diplomáciai tárgyú levelei között csak kivételesen akad olasz nyelvű, például ÖStA HHStA Reichsarchiv, Reichskanzlei, Maximiliana, Karton 29 (alt 23a), Konvolut 3, fol. 130–131. Burgo jelentése Jacopo Bannisio császári titkárhoz, Milánó, 1513. augusztus 26. (részben titkosított), a megszólítás és az autográf búcsúzás, illetve az aláírás itt is latin nyelvű. – Burgo 1531–1532 folyamán Rómából írt jelentései és levelei is mind latin nyelvűek, lásd: Bucholtz, 1838. 21–22., 90–118.

80 Vö. Lorenzo Orio velencei követ 1523. december 22-i záró beszámolójában Ferdinánd főherceg nyelvismeretéről: „Havia etiam lui molte lengue, la Borgognona, dove e nato, la Spagnola, doue e stato gran tempo; la Francese, la Alemanna, la Latina e intendeva il parlar Italian, licet non sapesse parlar.” Sanuto, XXXV. 299.; Sanuto/Wenzel, 1878. 302–303.; magyar ford. Balogh, 1926. XLIII–XLIV. Vö. Laferl, 2002. 360.; nyelvismeretére későbből, 1548-ból: Kohler, 2003. 91.

81 Burgo feltételezhető nyelvtudására lásd: Stoegmann, 1857. 163.; Metzsig, 2016. 62. 116. jegyz. és 369. 85. jegyz. szerint azonban franciatudása gyenge volt. A Habsburg-család tagjai közötti francia nyelvű levelezés bizalmas voltára és a latin hivatalosabb szerepére lásd: FK I. XX–XXI. és Laferl, 2002. 360–363., 366.

82 Például a két egyidejű címzés: a Salamancának írt levél papírfelzete rálógott a másik címzésére, jól érzékelte a két levél egyidejű elkészítését (már a misszió utáni levelezésből), Enn, 1523. december 15. ÖStA HHStA GK Karton 25b, fol. 46v (Salamancához) és uo. Karton 25a, fol. 125v (Ferdinándhoz).

Clesnek szóló levél címzése Salamancához is szólt, ha az előbbi nem lenne jelen.⁸³ A Salamancának tett jelentések a Ferdinándhoz írottakat egészítik ki, Burgo több alkalommal neki válaszolta meg a főhercegtől kapott utasításokat. Egyes időszakokból viszont csak a Cleshez, illetve a császárhoz írott levelek maradtak fenn.

Burgo a jelentéseket diktálta. Ez abból valószínűsíthető, hogy a szöveg írója több szót kiejtés alapján írt le. Az így elkészített fogalmazványt azután tisztázták. A tisztázatok két külön kézírással készültek. E két személy eltérő nyelvi formákat, írásmódot is alkalmazott; egyikük valószínűleg Burgo említett titkárával, Georg Hölzllel azonos. A levelekbe esetenként Burgo még belejavított, majd saját kezűleg írta alá azokat.

A jelentések a címzetteknek megfelelően más és más írásképpel rendelkeznek. A Károlynak, illetve Ferdinándnak szóló levelek mind írónoki tisztázatok.⁸⁴ Salamancának Burgo időnként már küldött autográf leveleket, ezek írásképe nem mindig rendezett.⁸⁵ A Clesnek szóló levelek a legcsúnyábbak, mivel azokat kettejük bizalmas viszonyának megfelelően Burgo saját kezűleg írta. A pecsételési gyakorlat azonban mindegyik címzett esetén azonos volt. A jelentések lezárása vörös viaszba nyomott papírfelzetes gyűrűspecséttel történt. Burgo párhuzamosan kétfajta, egy kisebb és egy nagyobb, ám azonos címerképpel rendelkező gyűrűspecséttel használt, amely nem a castelleonei grófi címéhez kapcsolódott, hanem régi családi címere volt.⁸⁶

Mik a jelentések tematikai hangsúlyai? Burgo leveleiben egyrészt tág teret kapnak a különböző török hírek. Jelentéseinek hangvételét meghatározza a török fenyegetettség tudata és az annak elhárítására tett erőfeszítések ecsetelése. Következőként komolyan vett szerepfelfogására utal, hogy értesüléseit mindig igyekszik a jelentéséhez mellékelte levélmásolatokkal (néhány esetben éppen a neki írt eredetivel) alátámasztani és illusztrálni. A jelentésekben másrészt a magyar királyi hatalom éppen aktuális helyzetére teszi a hangsúlyt: a belpolitikai változások, különösen a magyar, illetve 1523 elején a cseh kormányzat személycseréi, a törökellenes védekezés anyagi erőforrásainak biztosítása. Ha a király vagy a királyné szándékairól, terveiről beszél, vagy ha éppen kéréseiket továbbítja a főhercegi udvarba, általában mindkettejüket szeretetteljes tisztelettel emlegeti. Ami viszont unalmasnak

83 Például a misszió utáni időszakból: ÖStA HHStA GK Karton 8, fol. 61v: „In curia serenissimi principis. Ad manus proprias. Eo absente aperiantur per magnificum dominum thesaurarium Salamancam”; hasonló tartalmú címzés uo. fol. 31v.

84 Kivételek, Ferdinándhoz: Lakatos, 2017. 123/116. (autográf utóirat), 129/145. sz. (teljesen autográf); V. Károlyhoz: uo. 107/27. sz. (teljesen autográf), 108/36. (autográf javítások és utóirat), 126/133. sz. (autográf javításokkal).

85 Lakatos, 2017. 111/55., 117/82., 118/85. sz.

86 Nagyobb gyűrűspecset: függőlegesen enyhén ovális, átmérője függőlegesen 15 milliméter, a címerpajzs szélessége 5 milliméter. Álló pajzsban jobbra ágaskodó egyfarkú oroszlán, felette foszladékos sisakdísz, a sisak tetején a címerkép oroszlánmotívuma, egy vonalban balról és jobbról „A. B.” monogrammal. Kisebb gyűrűspecset: kerek alakú, keretes, átmérője a kerettel együtt 18 milliméter, a címerpajzs szélessége 9,5 milliméter. Az álló címerpajzs teteje enyhén homorúan ívelt, sisakdísz és foszladék nélkül; a monogram a pajzs közepénél kétoldalt szerepel, a betűk felett kis virágdísz. – A címerkép leírása (ezüst mezőben vörös ágaskodó oroszlán) I. Miksa császár nemesség- és címermegegerősítő oklevelében, 1512. május 12. Arisius, 1705. 121.

tűnik a jelentéseiben, az az önsajnáltság, illetve saját hűségének és fontosságának hangsúlyozása.

A jelentésekben foglalt hírek „tálalására” szeretnék egy példát bemutatni. 1523. május 25-én Burgo egyidejűleg Károlyhoz, Ferdinándhoz és Salamancához írt levelet. (Cleshez két nappal később intézett egyet, főleg magánjellegű témákról, így itt az most nem szerepel.) A 2. táblázatban a három levél kivonata, kulcsszavai láthatók.⁸⁷

2. táblázat. Burgo 1523. május 25-i három jelentésének tartalma

I. Ferdinándhoz	Salamancához	V. Károlyhoz
Sigmund von Herberstein május 20-án elvitte a levelet.	Amit Ferdinándnak írt, láthatja.	Az országgyűlést berekesztették.
Hírek a törökről kékek útján: a török nem támad idén, de Báli bég aktív.	A nádort letették és közutalat övezi.	A vár előtt a király jelenlétében Verbőci István ismertette az országgyűlési határozatok lényegét.
Az országgyűlésen határozatok a mozgósítás részleteiről.	A királyi hatalom gyakorlása akadályokba ütközik.	A királyi tanácsban a határozatok egy részét elfogadták, bizonyos pontokat átalakítottak.
Hírek a tatároktól Lengyelországból.	–	Még nem tud pontos szöveget küldeni, mert most fogják a megyéknek kiküldeni, igyekszik szerezni belőle.
A király a végváriak zsoldjáról kíván gondoskodni, kell a pápai segély.	–	Másolatban küldi Ferdinándnak írt levelét.
Az országgyűlést berekesztették.	–	–

Legterjedelmesebb és tematikailag a legvegyesebb a főhercegé, legrövidebb a kincstartóé. A császárt – miként az más neki írt jelentések esetében is megfigyelhető – Burgo egyetlen témáról, itt éppen az országgyűlés törvényeinek elfogadásáról és kihirdetéséről tájékoztatja, de mondanivalóját kerek egészé formálta, míg a többi hír közlését a főhercegnek szóló levél másolatának elküldésével váltotta ki. Salamancát is a Ferdinándnak írtakhoz utalta bővebb tájékozódásért, mivel a kincstartónak írtak jórészt nem lennének érthetők a másik levél szövege nélkül. A tematikai hangsúlyok tehát a címzett személyének megfelelően különböznek a három levélben: törökellenes mozgósítás és értesülések – belpolitikai személyi változások – az országgyűlés berekesztése és határozatai. Burgo nem pusztán az események rögzítését tartotta fontosnak, hanem igyekezett kiemelni a lényegét, a megbízói és saját tevékenysége szempontjából fontos mozzanatokat, és ehhez gyakran elemzést, helyzetértékelést fűzött. Mindez egy fejlett, bejáratott és Európa-szerte ekkor már egyre elterjedtebbé váló jelentéstételi gyakorlathoz árulkodik, még ha ezek a helyzetértékelések az utókor olvasója számára sok közhelyszerű megállapítást vagy felesleges szócséplést tartalmaznak.

87 I. Ferdinándhoz: ÖStA HHStA GK Karton 25a, fol. 85–86. Salamancához: uo. Karton 25b, fol. 33., kiad. *Politikatörténeti források*, 2010. 203. V. Károlyhoz: AGS E, Div. desp., legajo 1553, fol. 65. (Lakatos, 2017. 121–122/110–112. sz.)

A magyar- és csehországi misszió eseménysora. Burgo itineráriuma

Az alábbiakban Andrea dal Burgo magyar- és csehországi tevékenységét térbeli mozgása alapján mutatom be. Útvonala ugyanis a részvételével lezajló politikai eseménysort tükrözi. Mivel feladata miatt folyamatosan a királyi udvarban, az uralkodópár közvetlen környezetében tartózkodott, az esetek többségében együtt utazott az udvartartással. Bár tevékenységére a legfontosabb források kétségtelenül saját jelentései, levelei, ezek azonban az első hónapokból három tételt leszámítva hiányoznak. Ezért az 1521 tavaszától 1522 márciusáig terjedő időszakot jobbra más források, leginkább Lorenzo Orio velencei követ jelentései alapján tudjuk rekonstruálni. Burgo levelezésének fennmaradt darabjai sorában 1523. augusztus közepe és október közepe között is hiátus mutatkozik, és további egy-két hetes foghíjjakkal is számolnunk kell.

II. Lajos és Mária tartózkodási helyei azonban – bizonyos megszorításokkal – egyúttal Burgóét is kirajzolják. A királyi oklevelek közül az uralkodó nevében kelt bírósági kiadványokat értelemszerűen nem vehetjük figyelembe, csak a valós tartózkodási helyén kibocsátottakat, amelyeket vagy a *commissio propria domini regis* kancelláriai jegyzettel láttak el, vagy amelyeket e rájegyzés helyett vagy mellett a király saját kezű aláírásával is megerősített.⁸⁸ Ugyanakkor a király és a királyné útvonala időnként elvált egymástól, illetve akadtak olyan egy-két napos – és ezért oklevéladással sokszor nem is dokumentált – kirándulások, például vadászatok, amelyekre Burgo II. Lajost valószínűleg nem kísérte el.⁸⁹ A közölt két térképen, amelyek Burgo útvonalát az áttekinthetőség kedvéért két részre bontva ábrázolják, szaggatott vonal jelöli azokat a szakaszokat, amelyeken útvonala csak a király (vagy a királyné) itineráriuma alapján következtethető ki. Az egyes települések mellett szereplő dátumok közül a király tartózkodása ennek megfelelően szögletes zárójelben áll. Ahol a település mellett dátum nem szerepel, ott a tartózkodás pontos idejét nem tudtam megállapítani.⁹⁰

A misszió során intenzívebb térbeli mozgással járó és hosszú, egy helyben töltött időszakok váltakoztak. Az előbbihez sorolható Mária Budára kísérése, a Nándorfehérvár felmentésére, utóbb visszafoglalására indított királyi hadjárat, azaz II. Lajos déli irányú mozgásának feltételezhető követése, a csehországi oda- és visszaút, továbbá Bécsújhely mint a királytalálkozó helyszínének felkeresése. Az utóbbihoz kapcsolódott a hosszas budai és prágai udvari tartózkodás az ez idő alatt lezajló országgyűlésekkel.

Nándorfehérvár oszmán elfoglalása után a Habsburg–Jagelló-kapcsolatokban az egyik legsürgetőbb cél egy I. Ferdinánd és II. Lajos közötti személyes találkozó

88 Mátyás király itineráriumának példáján: Horváth, 2011. 22–43., 52–54. A királyi aláírásokról: Neumann, 2010. 34–35., 43–46., 52–53.

89 Lakatos, 2017. 120/100. sz. (Buda, 1523. május 14. A királyi pár néhány napra elutazik pihenni.), 128/144. sz. (1523. augusztus 2. A királyi pár a Csepel-szigeten vadászik, Burgo a következő nap tervezi, hogy kilátogat hozzájuk.) Utóbbihoz lásd II. Lajos augusztus 6-i, Ráckeven kelt oklevelét: Reizner, 1900. 131. (DF 210938., *commissio propria*). Vö. Horváth, 2011. 44–46.

90 A térképet Nagy Béla (BTK TTI) rajzolta, munkáját e helyütt is köszönöm.

megszervezése volt. Már 1522 tavaszán felvetődött, hogy erre a magyar–cseh királyi pár Prágába való utazása során valahol a morvaországi Znojmo és Bécs között kerítsenek sort.⁹¹ Mind az ekkor, mind pedig az újabb, közel fél évvel később, 1522 júniusára tervezett összejövetel terve hamvába holt. (Ez utóbbi lehetséges színhelyként előbb Bécs, majd augusztusban České Budějovice, illetve a cseh–osztrák határ túloldalán fekvő Freistadt merült fel.) A halasztásoknak ezúttal főleg az elhúzódó cseh országgyűlési tárgyalások addigi eredménytelensége volt az oka, mivel addig még nem sikerült a törökellenes segítségnyújtást a cseh rendekkel megszavaztatni, mert ezt azok különböző feltételektől és sérelmeik orvoslásától tették függővé, de az augusztusi alkalommal a csehországi belpolitikai nehézségeken kívül Mária királyné gyengélkedése is közrejátszott.⁹² Végül II. Lajos és Mária Csehországból való távozása időszakában, a részvételük nélkül 1523 tavaszán jött létre egy találkozó Freistadtban a cseh–osztrák határviták megoldására mindkét részről delegált megbízottakkal, amelyen a főherceg részéről kiküldött megbízottak között szerepelt az a Johann Schneitpeck von Schönkirchen báró is, aki utóbb, 1523 végétől császári-főhercegi követként Andrea dal Burgót váltotta a budai udvarban.⁹³ A Ferdinánd és Lajos közötti személyes találkozás végül Burgo missziójának legvégén, 1523 októberében Sopronban és Bécsújhelyen realizálódott.⁹⁴

Lássuk sorjában az eseményeket! 1521. május 26-án tartották meg Linzben I. Ferdinánd főherceg és Jagelló Anna esküvőjét sok birodalmi világi és egyházi méltóság részvételével. A menyegzőn II. Lajos királyt követeli, György brandenburgi őrgróf és Sárkány Ambrus képviselték.⁹⁵ Az ünnepeken részt vett Mária főhercegnő, Bernhard von Cles trienti püspök, valamint maga Burgo is. A főhercegnő a háromnapos lakodalmat követően hajóra szállt, és a Dunán elindult Magyarorszáig felé.⁹⁶ Az út során Burgo 1521. június 13-án Ybbsből, 14-én Kremsből, 16-án pedig Bécsből írt a császárnak, tehát a főhercegnői kísérettel együtt haladt.⁹⁷ Június 21-én viszont Bécsújhelyről jelentett (nem tudjuk, hogy Máriával együtt utazott-e oda, vagy ez csak egyéni kitérő lett volna),⁹⁸ mindenesetre úgy tűnik, visszatértek a Duna vonalához, mert a kíséret Hainburgban állt meg.⁹⁹

A terv eredetileg az volt, hogy II. Lajos a magyar határnál várja menyasszonyát, azonban ez a Nándorfehérvár elleni oszmán támadás miatt módosult. A király Szatmári György pécsi püspököt, kancellárt, illetve Perényi Imre nádor özvegyét,

91 *Politikatörténeti források*, 2010. 25.; Lakatos, 2017. 110/3. sz.

92 Lakatos, 2017. 102/7. és 9. sz., 104/16., 105/18–19. sz. Vö. Stoegmann, 1857. 166–167.

93 A freistadti tárgyalások iratai: ÖStA HHStA ÖA NÖ AA Karton 1, Faszikel 1, fol. 431–601., a meghatalmazás és a négy kiküldött instrukciója uo. fol. 432., 433–439.; Lakatos, 2017. 110/50. sz.

94 *Szydłowiecki kancellár naplója*, 17–45., 116–146.; Zombori, 2004. 230–234.; Lakatos, 2018. 20., 36–40.

95 Heilingsetzer, 2003. 70.; Lakatos, 2020. 341/162. sz.

96 FRA I/1. 413. = Cuspinian, 1909. 320.; *Rosenberg'sche Chronik*, 203–204. – Kohler, 2003. 96.; Heilingsetzer, 2003. 71–73.; Réthelyi, 2007. 1206.

97 V. Károly 1521. július 4-i, Cleshez és Burgóhoz írt levelében, ASTn APV CC busta 5, fasc. 8, fol. 4.: „Accepimus litteras vestras, quas ad nos XIII., XIII. et XVI. Iunii ex Crembs, Yps et Vienna dedistis...” A szövegben Krems és Ybbs fel lett cserélve, de a vízi út miatt az útvonal értelemszerű.

98 I. Ferdinánd 1521. június 24-i, Cleshez és Burgóhoz írt levelében, ASTn APV CC busta 2, fasc. 1, fol. 3.: „Accepimus litteras vestras datas in nostra Nova Civitate, XXI. presentis...”

99 Heilingsetzer, 2003. 70.; Réthelyi, 2007. 1199.

ANDREA DAL BURGO CSÁSZÁRI KÖVET ITINERÁRIUMA 1521. május – 1522. március

**ANDREA DAL BURGO CSÁSZÁRI KÖVET ITINERÁRIUMA
1522. március – 1523. október**

Kanizsai Dorottyt küldte Pozsonyba, hogy Hainburgig menjenek¹⁰⁰ a főhercegnő elé, ahonnan vele visszatérve Pozsonyban időzzenek, majd Székesfehérvárra utazzanak a Szent Márton napjára, azaz november 11-re kitűzött koronázásra. Addig ugyanis még egy országgyűlést is kellett tartani Jakab-nap nyolcadán (tehát augusztus 1-jétől) a törökkel esetleges háború vagy béke kérdésében, és ennek kapcsán a budai udvarban június 3-án már számítottak Burgo követ jelenlétére is.¹⁰¹

Habsburg Mária a kísérettel Hainburgból vízi úton 1521. július 6-án érkezett meg Pozsonyba.¹⁰² A város hallal és édes malváziával vendégelte meg Mária mellett Burgót, György brandenburgi őrgrófot, Károly münsterbergi herceget, Szatmári György pécsi és Gosztonyi János győri püspököt, illetve Bornemissza János pozsonyi ispánt „és további méltóságos urakat és hölgyeket”.¹⁰³ A városi számadáskönyv szerint ezenfelül a királynénak ottani tartózkodása alatt naponta friss gyümölcsöt, a kíséret számára bort és Gútáról hozatott halakat szolgáltak fel.¹⁰⁴ Ajándékba Mária egy aranyozott ezüsthalt kapott a pozsonyi polgároktól.¹⁰⁵

A főhercegnő azonban a magyar fogadóbizottság kérése ellenére nem akart Pozsonyban időzni, mert mihamarább Budára óhajtott érni. (Sárkány Ambrus csallóközi, nagyszarvai kastélyában való vendéglátást, amiről Istvánffy Miklós is megemlékezik historiájában, pontos dátum híján nem tudtam beleilleszteni az útvonalba – ha egyáltalán ehhez az eseménysorhoz köthető.)¹⁰⁶ Burgo bizonyosan Máriával együtt utazott: Komáromon,¹⁰⁷ Esztergomon és Visegrádon keresztül jutottak Budára. Ide Orio velencei követ július 16-i jelentése szerint július 11-én érkeztek meg: miután Óbudán partra szálltak, az őket ünnepélyesen fogadó király és urak kíséretében a budai várba mentek. Ezután Szalkai kancellár tartott latin nyelvű üdvözlőbeszédet, amelyre Burgo válaszolt Mária nevében.¹⁰⁸ Bernhard von Cles valószínűleg ezután indult haza; július 19-én már vélhetően Bécsújhelyen volt, itt kapta kézhez – késve – a császár Burgóhoz és hozzá írott válaszát.¹⁰⁹

Mária magyar királynévá koronázását, valamint a királyi lakodalmat Nándorfehérvár oszmán ostroma miatt halasztani kellett. II. Lajos július közepén lassú

100 Szatmári: Sanuto, XXX. 376. (június 3., Pozsonyba küldte), özv. Perényiné: DL 47422. (május 18., magyar ford. Fögel, 1917. 109–110., az adatot C. Tóth Norbertnek köszönöm). – Perényinét említi Szerémi is: MHHS I. 93.

101 Sanuto, XXX. 376. Szatmári június 10-én már biztosan elindult Budáról: uo. 377. Lásd még: Stracke, 1940. 14.

102 Sanuto, XXXI. 73.; Sanuto/Wenzel, 1878. 220.; Óváry, 1890. 262/1143. sz. Vö. Ortway, 1914. 94.

103 AMB A/XXXIV.1. K 74 (= DF 277130.), p. 73. (színes fényképe a <https://www.carc.findbuch.net> honlapon érhető el; letöltés: 2020. május 20.), dátum nélküli két bejegyzés egymás alatt. Bort csak Burgo, az őrgróf, Károly herceg és Gosztonyi püspök kapott.

104 Uo. p. 71. (bor), p. 72. (1. bejegyzés: gyümölcs, 6. bejegyzés: halak Gútáról), dátum nélküli bejegyzések.

105 Uo. p. 73. A lapalji bejegyzés utólagos, dátuma 1521. július 2.

106 Istvánffy, VI. 168. („Sárvár” falu), Ortway, 1914. 94. Pénteki nap lévén halakat szolgáltak fel, de 1521-ben éppen a Pozsonyra érkezés napja, július 6. volt pénteki nap.

107 Ezt csak Ortway, 1914. 94. említi, a velencei követjelentés nem. Az értesülés valószínűleg Szerémi Györgyre mehet vissza, aki szerint Gútán át hajózott Esztergomba: MHHS I. 93.

108 Sanuto, XXXI. 195., Sanuto/Wenzel, 1878. 226. Lásd még: Stracke, 1940. 15. Az óbudai partraszállást Szerémi említi: MHHS I. 93.

109 ASTn APV CC busta 5, fasc. 8, fol. 4. A címzés alatt Cles rájegyzése: „Presentate in Nostat(?) [Neustadt?], die 19. Iulii 1521.” Rill, 1993. 251.

tempóban – heteket időzve Tétényben – maga is megindult délre, hogy a csatlakozókat a felmentésre (utóbb a visszafoglalásra) törekvő seregbe bevárja. A mozgósítás az aratási időszak és alkalmas hadvezér híján lassan haladt.¹¹⁰ Burgo 1521. július 30-án az aznapi velencei követjelentés szerint II. Lajos király mellett tartózkodott Tétényben,¹¹¹ majd a királlyal együtt visszatért Budára, ahol augusztus 1-jétől¹¹² a hónap első felében mutatható ki – augusztus 18-án a királynéval a csapatok vízi és szárazföldi felvonulását szemlélte meg. II. Lajos eközben ismét útnak indult és dél felé tartott hadaival; napokig előbb Adonyban, majd a Tolna mezőváros melletti táborban várakozott.¹¹³ Innen írt 1521. augusztus 24-én, Nándorfehérvár eleste előtt öt nappal Burgo követhet, mellékelte levelei nyugatra továbbítását és sürgős segítséget kért a vár felmentéséhez.¹¹⁴ Levelét Burgo már menet közben kapta kézhez Tolnától hat mérföldnyire, tehát a távolság alapján Dunaföldváron.¹¹⁵

A velencei követ 1521. augusztus 29-i beszámolójában említést tett Burgóval Budán folytatott tárgyalásáról, amely valójában egy konkrétumokat nélkülöző, kedélyes udvariassági beszélgetés volt. Ennek során Burgo felemlegette saját cremonai származását, és azt, hogy hálás Velencének, hogy a Cremonában székelő velencei kormányzó a kérésére pártfogásába vette testvéreit.¹¹⁶ Mindez azonban Lorenzo Orio jelentésében valószínűleg egy napokkal korábbi esemény utólagos összefoglalása, vagyis Burgo feltehetően nem tért vissza Dunaföldvárról – hiszen akkor miért küldte volna tovább a király előző napi levelét onnan, és miért nem visszafordulva maga vitte el Budáig? –, hanem továbbutazhatott délre, a királyi táborba. 1521. szeptember 14-én (illetve valószínűleg egy-két nappal korábban is) Burgo már biztosan II. Lajos mellett tartózkodott, ezúttal Báta mezővárosban.¹¹⁷ A velencei követ is ideutazott. Audienciáján a magyar király Velencétől kért támogatást a keresztény fejedelmek kibékítéséhez és a közös törökellenes segítségnyújtáshoz. Orio beszámolója szerint Burgo itt mint már a király egyik legfontosabb tanácsadója volt jelen. Azelőtt, hogy Orio visszatért volna Budára, Burgót sikerült még szóra bírnia,¹¹⁸ aki tájékoztatta egyfelől a magyar urak körében uralkodó Ve-

110 Sanuto, XXXI. 195. és 425. (utóbbi adat szerint II. Lajos július 25. után indult el Budáról); Sanuto/Wenzel, 1878. 226–227. A mozgósításra Pálosfalvi, 2018. 385–388.

111 Sanuto, XXXI. 248.; Sanuto/Wenzel, 1878. 228.

112 Stoegmann, 1857. 224. 20. jegyz.

113 Sanuto, XXXI. 347., 348.; Sanuto/Wenzel, 1878. 232., 233.; Pálosfalvi, 2018. 387., 393.

114 Lakatos, 2017. 100/2/1. melléklet. (ASTn APV CC busta 8, fasc. 1, fol. 103.)

115 ASTn APV CC busta 8, fasc. 1, fol. 100–102., 104. E Cleshez írt saját kezű, ám igen csúnya kézírása miatt nehezen olvasható levelében a helynév ki van hagyva, csak annyi szerepel, hogy „Tolnától hat mérföldre”. A dátum arab számjegyekkel írt napja is nehezen olvasható, véleményem szerint augusztus 25. – A mérföldre: Bogdán, 1978. 83–85. Burgo feltételezhetően a magyar mérföldet használta, mint követjelentéseikben a velencei követek is. Például Orio 1521. augusztus 17-i levele szerint a király Adonyban van, hét mérföldre Budától, ami körülbelül 50 kilométer (Sanuto/Wenzel, 1878. 232.; Sanuto, XXXI. 348.). – A levél Lakatos, 2017. 100/2. sz. alatt hibásan szeptember 3-i dátummal.

116 Sanuto, XXXI. 426–427.; Sanuto/Wenzel, 1878. 238–239.

117 II. Lajos szeptember 13-án mutatható itt ki: DL 23583–23584. (utóbbi *manu propria*).

118 Orio szeptember 14-i első jelentése Budáról: Sanuto, XXXI. 479–480. („Tutha”); Sanuto/Wenzel, 1878. 242–243. („Tata” alakban).

lence-ellenes hangulatról, másfelől a király nevében kért háromezer gyalogos fizetésére segílyt a Signoriától.¹¹⁹

II. Lajos 1521. szeptember 19. és október 1. (illetve gyaníthatóan október 2.) között Mohács mellett táborozott, majd október hónapban Pécssett tartózkodott.¹²⁰ Egy szeptember 30-án még Mohácsról, illetve egy október 4-én már Pécsről keltezett királyi parancslevél egyaránt Bécsújhely városának érdekében kelt, és a bécsújhelyiek – nyilván a magyarországi szőllők után lerótt – kilencedfizetése körüli visszaéléseket óhajtotta orvosolni. Mindkét királyi parancslevél említi Ferdinánd főherceg levélben tett ez irányú közbenjárását (a korábbi Máriaét is).¹²¹ Ez alapján gyanítható, hogy II. Lajos intézkedése az ügyben Burgo személyes kérésére történt, tehát Burgo ezekben a hetekben maga is az uralkodó mellett tartózkodott a magyar kormányzati elit több más tagjához hasonlóan.¹²²

Gyanúnkat egy további adat is megerősítheti. 1523 novemberében, amikor Burgo már említett utódját, Johann Schneitpeck von Schönkirchen bárót fogadták a magyar udvarban, Várdai Pál és Szalkai László között vita támadt arról, hogy az újabb császári követet is ugyanolyan jogok illetik-e meg, mint Burgót. Ennek kapcsán említették az esetet lejegyző lengyel kancellárnak, hogy Nándorfehérvár esete után a külföldi követeknek személyes részvételt biztosítottak a magyar királyi tanácsban, hogy hatékonyabban tudjanak külföldi segítséget szerezni a vár visszafoglalásához.¹²³ Feltételezhetően a királyi tanácsulésekre szóló meghívásra már 1521 szeptemberében sor került,¹²⁴ így Burgo 1521 őszén valószínűleg végig II. Lajos mellett a Dél-Dunántúlon, és nem annak menyasszonya, Mária oldalán Budán tartózkodott. Ennek némileg ellentmond ugyan, hogy Lorenzo Orio velencei követ 1521. november 10-i jelentése szerint a hazatérő – sikertelen hadi vállalkozásból Pécs felől visszautazó – királyt Budán az udvar és az összes külföldi követ jelenlétében fogadták,¹²⁵ de erre az eseményre a kivonatban külön nem nevesített császári követünk akár néhány nappal korábban előre is utazhatott. (Maga a király különben november 3-tól mutatható ki Budán, tehát a 10-i követjelentésben foglaltak is november 3-án vagy néhány nappal korábban történtek.)¹²⁶ Újabb források előkerülése révén Burgo 1521. szeptember–októberi itineráriuma bizonyára még pontosítható lesz.

Burgo II. Lajos Budára érkezését követően nyilvánvalóan folyamatosan a királyi udvarban tartózkodott, és minden valószínűség szerint megjelent az Erzsébet-

119 Orio szeptember 14-i harmadik jelentése Bátáról: Sanuto, XXXI. 481. (tévesen Buda); Sanuto/Wenzel, 1878. 244–245. („Batta” alakban).

120 C. Tóth, 2012a. 83.; C. Tóth, 2012b. 453. 75., 78. és 80. jegyz. az itt felsorolt adatokkal, illetve Pécsre lásd: október 4., DF 286431. (csak titkári aláírás), október 6., DL 31164. (*commissio propria*), október 26. DL 86102. (*manu propria*), DF 250363. (*manu propria*), DF 274748. (*manu propria*) és október 28., DL 86756. (csak titkári aláírás), DF 245797. (*manu propria*) – vö. Pálosfalvi, 2018. 393–395.

121 DF 286430–286431. (*commissio propria*, illetve az utóbbinál titkári aláírás).

122 Például C. Tóth, 2012b. 453–454.

123 *Szydłowiecki kancellár naplója*, 76., 178.

124 Orio szeptember 14-i első jelentése alapján már így is értékeli Heiő, 1974. 120.

125 Óváry, 1890. 264/1154. sz.

126 C. Tóth, 2021b. 454. 81. jegyz. (DL 47438., csak titkári aláírás), november 6., DF 201611. (*commissio propria*).

napi, november 19-től december 6-ig tartó országgyűlésen,¹²⁷ illetve részt vett Mária 1521. december 10-i székesfehérvári koronázásán, továbbá a királyi pár 1522. január 13-i budai lakodalmán is.¹²⁸ 1522. január 20-án egy nagy lakomán is jelen volt az udvarban, amikor megérkezett a híre, hogy a császár hajdani nevelőjét VI. Adorján néven pápává választották. Ennek Burgo a királlyal és György brandenburgi örgróffal együtt igen örült.¹²⁹

Eközben, még 1521. december elején, érkezett egy követség Csehországból, hogy – túl az ünnepi eseményeken való részvételen – cseh földre hívják a királyt és a királynét. Kitűnő alkalom adódhatna ezáltal arra, hogy II. Lajos letegyje a koronázási esküjét, amelyet annak idején II. Ulászló mondott el helyette, Máriát pedig cseh királynévá koronáztassák. Odautazásuk esetén megbízóik nevében ígéretet tettek a török elleni katonai segítségnyújtásra. Bár a királyi pár kezdettől fogva hajlott az „invitálás” elfogadására, a magyar urak éppen az oszmán fenyegetés miatt nagyon elleneztek és sérelmeztek az egész tervet, de egymással is vitába keveredtek, különösen Bátori nádor és Szapolyai János erdélyi vajda.¹³⁰

A csehországi utazás kérdését egy 1522. január végi (valószínűleg 22-i) tanácsulésen vitatták meg. A csehek közölték, hogy amennyiben II. Lajos nem utazik hozzájuk, nem nyújtanak segítséget, ha azonban mégis, már húsvétra nagy gyalogos hadat és más csapatokat is biztosítanak. Burgo személy szerint támogatta az ötletet, a magyar urak továbbra is elleneztek. A király két nap gondolkodási időt kért, majd január 24-én az utazás mellett döntött.¹³¹

A királyi párral tartott Burgo is, miként a velenceiek követe, Lorenzo Orio. Az udvar 1522. február 26-án kelt útra Budáról.¹³² Útvonaluk az úgynevezett cseh úton, azaz az Esztergom–Nyárhíd–Sempte–Nagyszombat–Holics útvonalon keresztül vezetett, innen azonban Brünn irányába fordultak, ahová március 8-án érkeztek meg.¹³³ Brünnből Burgo 1522. március 14-én írt jelentést V. Károlynak, ez

127 C. Tóth, 2012a. 84. Ennek törökellenes védekezést célzó határozataira lásd: Kubinyi, 1978. (2007.) 129.

128 C. Tóth, 2012a. 85.; Pálosfalvi, 2020. 86–87.; Ortway, 1914. 95–96.; Macek, 1992. 299.; vö. FRA I/1. 414. = Cuspinian, 1909. 321. A lakodalom időpontjára még lásd: Sanuto, XXXII. 423.

129 Orio 1522. január 23-i jelentésében: Sanuto, XXXII. 451–452.; Sanuto/Wenzel, 1878. 262–263.; Óváry, 1890. 265/1157. sz.

130 C. Tóth, 2012a. 85.; C. Tóth, 2020. 222–223.; Palacký, 1867. 453.; Macek, 1992. 310. A nádor és a vajda nézeteltéréséről: Orio 1521. december 6-i jelentésében: Sanuto, XXXII. 334–335.; Sanuto/Wenzel, 1878. 259–260.; illetve C. Tóth, 2012b. 446.

131 Orio január 24-i (Velencében 1522. február 22-én tárgyalt) jelentésében szerepel, hogy a király már eldöntötte, hogy utazik. A velencei követ másik, január végére, de korábbra datálható (Velencében csak február 25-én tárgyalt) jelentése számol be a tanácsulésről. Sanuto, XXXII. 453. (február 24-i helyett 21-i dátummal!); Sanuto/Wenzel, 1878. 263. Orio az 1523. december 22-i záró beszámolójában külön is kiemelte, hogy a király Burgo tanácsára szánta el magát az utazásra: Sanuto, XXXV. 296.; Sanuto/Wenzel, 1878. 300.; magyar ford. Balogh, 1926. XL. Vö. Stracke, 1940. 24–25., Heiß, 1974. 121.

132 C. Tóth, 2012a. 86.; *Politikátörténeti források*, 2010. 34–35.

133 Február 28. Esztergom (Orio velencei követ, királyi pár, Sanuto, XXXIII. 65.; Sanuto/Wenzel, 1878. 265.), március 3–6. Holics (királyi pár) (Szabó, 1909. 178.; *Politikátörténeti források*, 2010. 36.; C. Tóth, 2012a. 86.), március 8/9–13. Brünn (Orio követ, királyi pár, március 8-án érkeztek, 13-án indulnak, tíz napon belül érnek Prágába, Sanuto, XXXIII. 135.; Sanuto/Wenzel, 1878. 266.; március 9. DL 24350., C. Tóth 2012a. 86.; FRA I/1. 414. = Cuspinian, 1909. 322. szerint csak március 9-én érkezett a királyi pár Brünnbe). Vö. Ortway, 1914. 97. – Az út kereskedelmi jelentőségére: Weisz, 2013. 12., 462., Olmützön

azonban nem maradt ránk. Március 20-án Velké Meziříčí városában álltak meg, mert itt kereste fel a királyt és Burgót Girolamo Balbi magyar királyi követ nyugat-európai körútjáról visszatérve.¹³⁴ Március 22-én érkeztek a már cseh területen lévő Polná városába, ahol – pontosabban a morva–cseh határ morva oldalán, Arnolec falu mellett – a cseh rendek fogadták a királyt, majd innen észak felé, egy kerülővel Németbrodon (ma Havlíčkův Brod), illetve Čáslavon, valamint Kutná Horán keresztül március 28-án érkeztek meg Prágába. A cseh fővárosba való ünnepélyes királyi bevonulásról Burgo is részletesen beszámolt a császárnak az 1522. április 7-i jelentésében.¹³⁵

1522. április és augusztus vége között az udvar és vele együtt Burgo is Prágában időzött. Ebben az időszakban négy cseh (ország)gyűlésre is sor került (1522. április első felében, 1522. május hónapban és június–július folyamán, illetve augusztus végén–szeptember elején), amelyeken a cseh királyi javak visszaváltásához és a törökellenes segítséghez szükséges adó megajánlását célzó, de igen körülményes és csupán részeredményeket hozó tárgyalások folytak.¹³⁶ Eközben folyamatosan érkeztek a magyarországi hírek, illetve 1522 augusztusában lezajlott egy magyar (rész)országgyűlés is.¹³⁷ A prágai helyzetet egy titokban utazó francia követ, Clément Champion érkezése és csehországi tevékenysége bonyolította¹³⁸ – több cseh úr is francia zsoldba állt. Burgo tántoríthatatlanul franciaellenes magatartásával elérte, hogy II. Lajos ne adjon a francia követnek útlevelet és ne is fogadja, noha ez a lehetőség felmerült, mint ahogy az is, hogy II. Lajos részéről küldjenek a francia királyhoz követet. Championt 1522 nyarán Jan z Valdštejna rejtegette prágai házában, majd végül a követ továbbutazott Velence felé.¹³⁹

Az I. Ferdinánddal tervezett találkozó érdekében II. Lajos augusztus végén Soběslavon keresztül České Budějovicébe ment szeptember 1-jére (bár a cseh források alapján csak Český Krumlovig jutott).¹⁴⁰ Augusztus 27-én és 28-án a király még Prágában, 29-én már Soběslavban adott ki oklevelet.¹⁴¹ Elképzelhető, hogy erre az útra II. Lajost Burgo is elkísérte. Követünk mozgására utal, hogy szeptember

keresztül menő variánsára: Krejcsi, 1894. 176. (A középkorban még nem létező Érsekújvár helyett a második állomás valószínűleg Udvard volt.)

134 E misszióra Lakatos, 2020. 340/161. és 342/166. sz.; Bárány, 2014. 22–47.

135 A Brünn–Prága szakaszra lásd Burgo április 7-i levelét: Lakatos, 2017. 100/4. sz., illetve Stracke, 1940. 25–26., részletesen C. Tóth, 2012a. 86–87., a polná (arnolecti) fogadásra és a prágai bevonulásra: Tomek, 1894. 497–499.; Palacký, 1867. 455–456. (Janovice falut említi, Arnolectől északnyugatra, a határ cseh oldalán); Tecl, 2003. 129–130.; Bůžek, 2005. 58.

136 Stracke, 1940. 26–28.; Lakatos, 2017. 101/5., 102/7., 9. (a királynét eközben, 1522. június 15-én koronázták meg Prágában), 103/13., 105/18–19. sz. Vö. Tomek, 1894. 499–500., 501–509.; Palacký, 1867. 458–474.; Macek, 1992. 312–314. A vonatkozó cseh országgyűlések listájában az augusztus–szeptemberi diéta nem szerepel: Mužík, 2011. 101/60–62. sz.

137 C. Tóth, 2020. 235.; Pálosfalvi, 2020. 72., 73–74., 94–95.

138 Bourilly, 1913. 65. – Lásd még Györkös Attila tanulmányát e folyóirat számban.

139 Lakatos, 2017. 102/7., 9., 103/11., 13., 14/1. 104/16. sz. – Bourilly, 1913. 65.; Rezek, 1883. 55., 60. (Jan z Valdštejna szerepéről).

140 A király ideutazásának tervéről Burgo 1522. augusztus 23-i jelentésében: Lakatos, 2017. 104/16. sz.; C. Tóth, 2012a. 87., ottani tartózkodásáról: *Rosenberg'sche Chronik*, 204–205.; Bůžek, 2005. 59.; részletesen Tecl, 2003. 130–134.

141 *Ninth Report*, 1884. II. 413.; *Rosenberg'sche Chronik*, 204.; Tecl, 2003. 132.

3-án nem Prágából, hanem egy ettől három mérföldre lévő, általa „Marona” alakban írt, talán Mořina faluval azonosítható helységből küldött jelentést, ami már a visszaút része lehetett.¹⁴²

Burgo 1522. szeptember 8-tól 1523. március 14-ig ismét Prágában tartózkodott. Az újabb, 1522. november 25-én megnyílt és decemberben még mindig nem sok kézzelfogható eredménnyel záruló újabb gyűlést követően¹⁴³ egy eredetileg 1523 vízkeresztjének nyolcadára (január 13.) meghirdetett, de csak január 22. táján kezdődő országgyűlés idején sikerült végre leváltani a cseh kormányzat tagjait. Ezt követően a Mátyás-napra (február 24.) összehívott legutolsó országgyűlésen, március elején minden kérdésben, a törökellenes segítségnyújtásban, a kormányzati reformokban, az elzálogosított királyi javak visszaváltásában és az adózásban egyaránt megállapodtak.¹⁴⁴

Miután a cseh ügyeket elrendezték, a királyi pár a lehető legrövidebb időn belül indulni akart volna Magyarországra, hogy a többszöri halasztás után Szent György-napra (április 24.) összehívott magyar országgyűlésre visszaérjenek.¹⁴⁵ Az udvar Prágától való búcsújára végül 1523. március 16-án került sor (Burgo utoljára 14-én keltezett a prágai várból).¹⁴⁶ Útközben egy morva tartománygyűlést is le kellett bonyolítani, amelynek az összehívásáról egy hasonló célú sziléziai gyűléssel együtt még 1523 januárjában döntöttek. (A sziléziai gyűlésen II. Lajos csak két megbízottal képviseltette magát.)¹⁴⁷

A visszaút idejére esett egy újabb, korábban a Habsburgoktól francia szolgálatba átállt ágens, Antonio Rincón magyarországi tevékenysége.¹⁴⁸ Erről Burgo még Prágában 1523. március elején szerzett tudomást, főleg Bornemissza János budai udvarbírón és pozsonyi ispánon keresztül, de Olmützben a királyt a magyarországi főkapitányságáról leköszönni szándékozó Szapolyai János erdélyi vajda is tájékoztatta ugyanerről.¹⁴⁹ Burgo – azon túl, hogy megbízóit részletesen igyekezett informálni az „áruló” üzelmeiről – a távolból tehetetlen volt, és nem tudta gátolni a joggal ellenfélnek tekintett Rincón tárgyalásait, aki megfordulva Krakkóban, Magyarországon keresztül utazott tovább Velencébe március második felében.

142 Lakatos, 2017. 104/17. sz.

143 Lakatos, 2017. 107/31., 34., 108/35. sz.

144 Lakatos, 2017. 107/34., 108/38., 109/40., 43., 111/52–54. sz.; Tomek, 1894. 500–501. E három országgyűlésre: Mužik, 2011. 101/64–66. sz.

145 C. Tóth, 2012a. 93–94.

146 A király udvar elindulására: Tomek, 1894. 520.; C. Tóth, 2012a. 94. Burgo március 14-i jelentései: Lakatos, 2017. 112/58. (= *Politikatörténeti források*, 2010. 197–200.), 113/59–60. sz.

147 Lakatos, 2017. 108/38., 111/52., 117/82. sz.

148 Bourilly, 1900–1901. 24–26. 1523. április 4-én írt jelentést Velencéből, ennek kiadását lásd *uo.*, a magyar vonatkozású szakaszok: 28–29., 37., 39. – A missziót újabban Tímár Csenge Mária dolgozta fel és készítette el a követjelentés magyar fordítását OTDK-dolgozatában. Tímár, 2020. Lásd még: Bourilly, 1913. 66–68.; Rill, 1993. 13–19.

149 Lakatos, 2017. 112/57., 58. és 58/1. melléklet (= *Politikatörténeti források*, 2010. 165–166., 198–199.), 112/58/2. melléklet, 58/5. melléklet (= *Politikatörténeti források*, 2010. 180–182.), 116/75. (= *Politikatörténeti források*, 2010. 215–216.), 117/80–81., 118/84., 123/116., és 116/1–2. melléklet (az előbbi melléklet: DF 276726.) – Szapolyai olműti útját említi és értékeli Kubinyi, 1978. (2007.) 134.; Kubinyi, 2009. 125.; C. Tóth, 2012b. 459.

(Rincón 1523 telén – Burgo missziójának lezárulta után – újból Krakkóban, a lengyel udvarban tartózkodott.)¹⁵⁰

A királyi pár Magyarországra vezető útvonala jelentős részben Burgo jelentései alapján (is) azonosítható – az Olmütz és Nagyszombat közötti szakasz kivételével. Prágából elindulva először Kutná Hora városában időztek (március 18–21.), ahol a király a pénzveréssel kapcsolatban intézkedett,¹⁵¹ majd a pardubicei várban szálltak meg, ahol Vojtěch z Pernštejna unszolására 22-én vendégeskedtek.¹⁵² Bár eredetileg húsvétra már Esztergomba szerettek volna érni,¹⁵³ a királyi pár végül Olmützben töltötte a nagyhetet és a húsvétot is. II. Lajos 1523. március 27. és április 16. között keltezett Olmützből,¹⁵⁴ és csak április 17-én tudtak elindulni az itteni – szintén elhúzódó, ám végül jobbára eredményesen záruló – morva tartománygyűlés miatt, amelyen új morva főkapitányt választottak.¹⁵⁵ Még április 16-án tárta a király elé Turzó Szaniszló olmützi püspök a már tömlöcbe vetett Paulus Speratus lutheránus pap eretnekségének ügyét, akit ugyan máglyahalálra ítélték, de végül II. Lajostól több morva úr közbenjárására kegyelmet kapva száműzetéssel büntettek.¹⁵⁶ Dubravius történeti munkájában ehhez az esethez köti a királyi pár kirándulását az olmützi püspök másik rezidenciájára, a kroměříži várkastélyba, de mivel a város amúgy is útba esett, Kroměříž felkeresésére az Olmützből való elindulást követő napokban, legvalószínűbben 1523. április 18–19-én került sor.¹⁵⁷ Innen feltehetően Magyarhradison (Uherské Hradiště) keresztül közelítették meg a magyar határt, ahol Bornemissza János pozsonyi ispán, illetve Turzó Elek kincstartó és továbbbi urak alkotta kíséret várta II. Lajost és Máriát.¹⁵⁸

A térképre pillantva nyilvánvaló, hogy az udvar a cseh úton, a magyar szakaszon gyakorlatilag ugyanazon az útvonalon jutott vissza a magyar fővárosba, mint amelyen kifelé haladt: Szokolca vagy Holics, Szenice, Nagyszombat (április 23.), Farkashida, Sempte (április 23–24.), Nyárhíd (április 25.) és Esztergom (április 26.) érintésével érkezett meg végre-valahára Budára 1523. április 27-én.¹⁵⁹

A misszió hátralévő fél éve sem volt kevésbé eseménydús. Burgo küldetése szempontjából egy újabb hosszás budai tartózkodás következett 1523 tavaszán és

150 Krakkói tartózkodására: Bourilly, 1913. 70–72., 75.; Lakatos, 2018. 16., 50–52.

151 Lakatos, 2017. 113/62–63., 114/64–67. sz. Vö. Palacký, 1867. 494.

152 *Politikátörténeti források*, 2010. 203–204. = Lakatos, 2017. 114/68. sz. A király csak e főúri rezidenciát kereste fel, ami Vojtěch z Pernštejna politikai ellenfeleinek irigységét is kiváltotta: Bůžek, 2005. 58.

153 Vö. Lakatos, 2017. 114/64. sz.

154 C. Tóth, 2012. 94.; 1523. március 30., DF 287676. (*manu propria*) = DL 38046., fol. 4r–5r (az adatbázisban az 5–6. kép), április 3., DL 23732. (*manu propria*), április 6., DL 23734. (*manu propria*), április 10., *Politikátörténeti források*, 2010. 216–219. = Lakatos, 2017. 116/78. 1–2. melléklet = DF 276031–276032., április 10., DL 23736. (*manu propria*), 104460., DF 249417., DL 25902., április 16., DF 287677. (*manu propria*, Jan Mraček von Noskaunak nyugta); Burgo saját jelentései: április 2–16., Lakatos 2017. 115–117/69–83. sz.

155 C. Tóth, 2012a. 94.; Lakatos, 2017. 117/81. sz. – Az olmützi eseménysorra részletesen: Kalous, 2015. 61–62.; Kux, 1928. 55–57. Lásd még: Palacký, 1867. 495–497.

156 Kalous, 2015. 61–62.; Baletka, 2002. 25.

157 Dubravius, 1687. 845.

158 C. Tóth, 2012a. 94–95.

159 C. Tóth, 2012a. 95.; Lakatos, 2017. 118/84–89. sz.

nyarán, amely három jelentősebb esemény köré szerveződött. Az első az 1523. május 4–16. között Budán lezajlott magyar országgyűlés volt Bátori István nádor és temesi ispán leváltásával, amelyen a törökellenes védekezés érdekében, összességében a királyi hatalmat erősítő, de a Habsburg-érdekeknek is megfelelő határozatokat hoztak (az országgyűlésre külön főhercegi követ is érkezett Sigmund von Herberstein személyében).¹⁶⁰ A második fontos eseménysort az ez évi törökellenes védekezés, illetve a tényleges déli hadműveletek alkotják, amelyek az 1523. augusztus 6–7-én Szávaszentdemeter és Nagyolaszi térségében lezajlott, magyar győzelemmel végződő összecsapás-sorozatban csúcsosodtak ki. Ezeket Burgo az udvarból megkülönböztetett figyelemmel kísérte, megbízóit pedig folyamatosan tájékoztatta a magyar hírszerzés által begyűjtött információkról, a magyar kormányzat katonapolitikai terveiről, illetve a mozgósítás nehézségeiről, majd a tényleges hadmozdulatokról. Mindez összefüggésben állt a magyarok részéről a birodalmi rendtől már 1522-ben elnyerni kívánt hadi támogatás, illetve a törökkel kötendő esetleges fegyverszünet kérdésével.¹⁶¹

A harmadik „ügy” a fentebb már említett, újra és újra elnapolt királytalálkozó megszervezése volt. Burgo már az 1523. május 27-i, Cleshez írt levelében azt fejtegette, hogy erre a török hadi helyzet függvényében akár „spontán módon” sor kerülhetne: Ferdinánd főherceg Ausztria keleti szélére utazna, II. Lajossal pedig egy közösen megejtett vadászat közben találkozhatna Pozsonytól nyugatra, a határvidéken.¹⁶² A szervezést a lengyel király esetleges részvétele bonyolította, akinek a személyes jelenlétét II. Lajos módfelett óhajtotta volna, amit I. Ferdinánd sem kifogásolt. Nehézséget jelentett viszont, hogy I. Zsigmond válaszára hónapokig várni kellett, illetve hogy a lengyel belpolitikai helyzet is bonyolulttá vált, így a találkozó tervezett ideje ismét csak tolódot.¹⁶³ Közben augusztus elején Pest környékén pestisjárvány dült,¹⁶⁴ így a király már ekkor tervezte, hogy Pozsonyba utazik. Az új pápai legátus, Tommaso de Vio bíboros érkezése (és az általa hozott pénzsegély) miatt¹⁶⁵ azonban egy ideig még Budán maradt, kimutathatóan csak augusztus 25-től tette át udvarát Visegrádra.

Ebből az időszakból Burgo saját jelentései ismét hiányoznak, tehát csak feltelezhetjük, hogy a királyi párt elkísérte előbb Visegrádra (ahol II. Lajos és Mária 1523. augusztus 17. és szeptember 17. között mutatható ki), majd innen Esztergomba ment, és az uralkodói párral időzött 1523. szeptember 20–25. között vagy néhány nappal rövidebb ideig. Minden valószínűség szerint innen utazott Bécsúj-

160 Az országgyűlésről részletesen Kubinyi, 2009. 129–134.; Pálosfalvi, 2020. 33., 54., 78–79., 80., 88., 135., 149., a nádorváltásról C. Tóth, 2012b. 458–459.; C. Tóth, 2020. 107–110. Vö. Heiß, 1974. 124. Lásd még: Lakatos, 2017. 118–122/89–111. sz. – Herberstein kiküldetésére lásd: Kubinyi, 2005. 19.; Rensing, 1931. 73–93.; Rill, 1993. 252–253.

161 Az eseménysorról részletesen: Kubinyi, 1978. (2007.) 134–150.

162 Lakatos, 2017. 123/115. sz. (ASTn APV CC busta 8, fasc. 2, fol. 18r) „Dico de conventu nihil, nisi dominus princeps forte descenderit in Austriam et ut venatores conveniet (ti. II. Lajossal – L. B.) inter Possonium et illa loca etc., si Turcus promitteret.” – A határ menti vadászterülethez lásd: Auer, 1981. 185–186.

163 Zombori, 2004. 230–231., 233. – Lakatos, 2017. 128/143., 129/146. sz.

164 Lakatos, 2017. 128/144., 129/145. sz.

165 Nemes, 2016. 370–373. Vö. Lakatos, 2017. 128/143–144. sz., 129/145., 147. sz.

helyre a már ott időző I. Ferdinándhoz, akivel – Antonio de’ Conti császári követ jelentése szerint – 1523. szeptember 26-án egyezettette a királytalálkozó részleteit, majd visszatért az ekkor már Tatára ért uralkodópárhoz (szeptember 27.). II. Lajos és Mária, illetve az udvar több tagja a nyugati határszél felé igyekezve 1523. szeptember 28–30. között Győrben állt meg, majd október 3-án Magyaróvárra tartózkodtak. Végül II. Lajos október 9-én délután érkezett meg Óvár felől Sopronba, majd október 12-én egy-másfél mérföldre nyugatra – tehát Bécsújhelytől keletre, gyakorlatilag a magyar határ térségében – találkozott egymással a királyi és a főhercegi pár a nyílt mezőn egymással.¹⁶⁶ Innen ünnepélyes menetben vonultak be Sopronba, ahol a bécsújhelyi konferencia előzetes tárgyalásai folytak még az I. Zsigmondot képviselő Krzysztof Szydłowiecki lengyel kancellár távollétében 1523. október 10–15. között. Sopronból 15-én vonultak át Bécsújhelyre, ahol a háromoldalú csúcstalálkozó tárgyalásai a lengyel követ megérkezését követően október 17. és 22. között mentek végbe. Ezen Burgo mint császári és főhercegi követ, a magyar király bizalmasa és egyúttal mint I. Ferdinánd szóvivője vett részt: az október 17-i, legelső ülésnapon ő ismertette a találkozó kettős célját (törökellenes segítségnyújtás és II. Lajos udvartartásának megreformálása), napirendjét, és az uralkodók nevében válaszolt Szydłowieckinek.¹⁶⁷ Míg a törökellenes hadi segítség tárgyalásain ismereteink szerint nem minden alkalommal volt jelen, hanem csak a jelentősebb, plenáris üléseken, például október 20-án, amikor a pápai legátussal folyt a nyilvános egyeztetés, a magyar királyi pár és udvartartásuk „megjavítását” célzó, Szydłowiecki szállásán október 18–21. között, esténként folytatott bizalmas megbeszéléseken Salamanca kincstartó és Szalkai kancellár mellett harmadikként egyeztetett a lengyel kancellárral. Ugyanők 21-én reggel is felkeresték Szydłowieckit a porosz-kérdéssel és a Habsburg–lengyel szerződések megújításával kapcsolatban.¹⁶⁸ A misszió itt lezárult, és bár hivatalos búcsúkihallgatásról nem tudunk, okkal feltételezhetjük, hogy II. Lajos és Mária szolgálataihoz méltó módon bocsátotta el a követet. Bár Burgo 1523. október 23-án még Bécsújhelyen tartózkodott, az uralkodópárok és a lengyel kancellár ebersdorfi vadászatán már nem vett részt, néhány nappal később, október 27. után indult haza Tirolba.¹⁶⁹

166 Bécsújhely: Lakatos, 2018. 33. Győr: DF 279560., p. 612. (királyi pár), a király oklevelei szeptember 28. DF 245816. (*commissio propria*), szeptember 30. DL 26686. (*commissio propria*), DL 66439. (csak titkári aláírás), DL 29413. Magyaróvár: október 3. DF 232647–232648., 233148. (mindegyik *commissio propria*). Sopron: október 9. DF 233147. (csak titkári aláírás). A találkozásra: Zombori, 2004. 231. A korabeli röplap adata szerint fél mérföldre, Salamanca Cleshez írt október 27-i beszámolója szerint egy mérföldre (ASTn APV CC busta 12, fasc. 35, fol. 12r: „uno miliari longe a Sempronio in campis”), Conti november 8-i követjelentése szerint másfél gall mérföldre (Lakatos, 2018. 37.: „in campis per unam leugam cum dimidia longe a Sempronio”).

167 Szydłowiecki kancellár naplója, 17–20., 116–117.

168 Szydłowiecki kancellár naplója, 22–23., 25., 31–34., 40–41., 116–117., 120–121., 122., 125–127., 131–134., 140–142.; Rill, 1993. 47., 143.

169 Lakatos 2017. 130/149. sz. Október 27-én Bécsújhelyt keltek I. Ferdinánd fizetési és járadékfizetési parancslevelei Burgo számára: ÖStA FHKA AHK GB 21. fol. 23v, 48v, 48v–49r.

Burgo, a „politikacsináló”

„Időközben történt a szerencsétlen eset, hogy Nándorfehérvárt ostrom alá vették, és azután a mi gondatlanságunk és szerencsétlenségünk miatt elfoglalták. Ezért nemcsak a császárnak, hanem a többi királynak és fejedelemnek a követeit is meg lehetett hívni tanácskozásra, mert maguk a királyok és fejedelmek intették övéiket a fenséges királynak és őfelsége nagy veszedelemtől szenvedő országainak a megsegítésére. De mivel már van tapasztalatunk az idegen segítségnyújtásról, a tanácskozásokon nincs szükségünk idegenekre és más fejedelmek követeire.» A veszprémi püspök úr nyíltan megmondta: »Burgo úr volt az oka az őgróf úrral együtt az országban történt minden bajnak és rendetlenségnek. Ők ketten csináltak ebben az országban minden rosszat...«¹⁷⁰ Szydłowiecki lengyel kancellár naplója szerint az 1523. november 17-én lezajlott vitában Várdai Pál veszprémi püspök így nyilatkozott Burgo szerepéről. Szavaiból világossá válik az az összefüggés – amelyről fentebb tartalmilag már szó esett –, hogy Andrea dal Burgo mint császári követ miért kaphatott meghívást a magyar királyi tanácsba, miért vehetett részt a tanács ülésein a többi külföldi követhoz hasonlóan.

Burgo saját jelentései szerint missziója végéig valóban részt vett ezeken, így a császárt és a főherceget is első kézből tudta tájékoztatni az ottani álláspontokról, a tanácsban megfogalmazott véleményekről.¹⁷¹ Szavazni ugyan valószínűleg nem szavazhatott, de felszólalhatott, és e jogosítványát felhasználhatta arra, hogy nyilvánosan beleszóljon a politikai döntéshozatalba. E módon sikerült például 1522 legelején – mint láttuk – a király csehországi útjának tervét a magyar politikai elit ellenkezése ellenére dűlőre vinnie. De nem mindig ért el eredményt: hiába érvelt hosszasan például a főherceg álláspontját tolmácsolva 1523. július elején az oszmánokkal kötendő fegyverszünet mellett,¹⁷² javaslatát az oszmán stratégiát jobban ismerő magyar politikusok nem fogadták el.

Burgo királyi tanácsbeli részvételét azonban, bár kétségkívül a rendkívüli helyzet következménye volt, inkább csak az uralkodópárhoz kötődő bizalmas tanácsadói szerep nyilvános oldalának tekinthetjük. E rejtettebb és valószínűleg Mária Magyarországra kíséréséből is „adódó” pozíció a megbízó Habsburg fivérek, Mária, illetve II. Lajos király politikai érzékenységén is múlott, már ami az ifjú magyar–cseh királyi pár hatalmának megerősítését illeti. E téren – véleményem szerint – a legplasztikusabb eset az addigi cseh kormányzat leváltása 1523 elején. Ismereteim szerint egyébként kizárólag Burgo jelentései alapján derül ki, hogy ehhez a Habsburg-nézőpontból szégyenletesnek számító francia kollaborálás vádját használták fel. 1523. február elején a két teljhatalmú cseh főurat, Vojtěch z Pernštejna főudvarmestert, illetve Zdeněk Lev z Rožmitálu prágai várgróftól királyi magánkihallgatáson vonták kérdőre emiatt, és hiába próbálták magukat mentetgetni. Menesztésüket másokkal együtt II. Lajos február 2-án egy György brandenburgi őgróffal,

170 Szydłowiecki kancellár naplója, 76., 178–179., a fordításban a központosítást megváltoztattam.

171 Lakatos, 2017. 118/89., 119/91., 121/109., 127/137. sz.

172 Lakatos, 2017. 127/137. sz.

Szalkai László kancellárral, Károly münsterbergi herceggel, cseh kormányzóval és Burgóval ötösben folytatott bizalmas megbeszélésen döntötte el.¹⁷³ A személycserék során sokakat leváltottak, a királyhoz és a királynéhoz hű embereket neveztek ki, és ezáltal vált lehetővé a királyi elképzeléseknek megfelelő országgyűlési határozatok meghozatala is.¹⁷⁴ Érdekes módon azonban a franciabarátságot mint érvet a cseh urak leváltásának indoklására nyilvánosan nem hozták fel, bár Burgo szerint a tanácsosok vitakoztak az országgyűlés előtt felolvasandó szövegen.¹⁷⁵

A fenti bizalmas megbeszélés ismeretében már nem csodálkozhatunk azon, hogy Burgo az 1523. tavaszi magyar országgyűlést követően tagja lett egy szűkebb, hatfős, állandó királyi tanácsadói körnek is.¹⁷⁶ Ez azonban csupán „hivatatlanság” tette már meglévő informális befolyását.

De mégis miként tehetett szert ilyen komoly politikai befolyásra? A magyar király nem követi megbízatásában, hanem a királyné és a király bizalmában keresendő. Massaro velencei titkárnak a tanulmány elején idézett szavait tehát – „akit mind a királyi felség, mind pedig a királyné nagyon szeret” – szó szerint kell értenünk. A kölcsönös rokonszenvenben szerepet játszott a korkülönbség is, hiszen a tizenéves uralkodópárhoz képest Burgo ekkor már ötvennégy éves volt, tehát Lajos is, Mária is tekintélyként, egyfajta mindentudó és gondoskodó „pótapaként” nézhetett fel rá.

A fentebb idézett Várdai Pál véleményében, illetve utóbb, a történetíróknál is felbukkanó vád, hogy Andrea dal Burgo György brandenburgi őrgróffal – a király unokatestvérével, egyúttal volt gyámjával – együtt minden rossznak okai, az ártatlan, fiatal király és királyné rossz szellemei, ivócimborái, erkölcstelenségekre biztató megromtói és az udvari táncos mulatságok exponensei voltak,¹⁷⁷ csak a következménye annak az ellenérzésnek, amely a fiatal uralkodópárt körülvevő „tinédzser szubkultúra” iránt a magyar udvar egyes tagjai és csoportjai részéről megnyilvánult, és amelynek szórakozási alkalmain az itáliai viszonyok között, a milánói udvarban szocializálódott Burgo teljes természetességgel vett részt.¹⁷⁸ (Mindez persze nem akadályozta meg abban, hogy mint császári és főhercegi követ a bécsújhelyi királytalálkozón a „rendezetlen” magyar királyi udvartartás szigorúbb szabályok közé szorításának tervét támogassa, és erről bizalmas háttértárgyalásokat folytasson.)¹⁷⁹

173 Lakatos, 2017. 109/41. sz. – Palacký, 1867. 478–483. Burgo forrásait nem ismerve még Proczko (cseh névformában: Procek Malý z Cetno) lengyel királyi titkár és II. Lajoshoz küldött követ működéséhez kötötte a személycserék megvalósítását.

174 Lakatos, 2017. 109/43., 111/51–54. sz.; *Rosenberg'sche Chronik*, 207–208.; Tomek, 1894. 509–519.; Stracke, 1940. 37–39.; Macek, 1992. 314.; Kubinyi, 1978. (2007.) 132–133.; Kubinyi, 1986. 82–83.; Bűzek, 2005. 59–60.

175 Lakatos, 2017. 109/43. sz.

176 Kubinyi, 2005. 132.; Lakatos, 2017. 121/109. sz.; Herberstein Salamancához, Bécsújhely, 1523. május 22. ÖStA HHStA GK Karton 25b, fol. 120r: „Nunc cum exirem Budam, tractabatur, quod sex consilarii semper manentes apud regem facerent iuramentum et quia erat aliqualis simulatio inter eo<>, concordarentur. Iurarent denique, quod nullus quicunque secreti tractaret sine scitu alterius. Est dominus Burgo, marchio, cancellarius, Bornamissa, lauriensis et thesaurarius, qui etiam post adventum regis in Budam ita erant deputati...”

177 Kubinyi, 2005. 13.

178 Kubinyi, 1995. 311.; Kubinyi, 2005. 13.

179 Zombori, 2004. 276., 287–289., 315–319. Vö. Heiß, 1974. 126.; Kubinyi, 2005. 19.

Nagyon érzékletes példája az uralkodóval való bizalmas viszonyoknak egy 1523. február 12-én Prágában kelt, Burgo és a király által Brandenburgi Albert német lovagrendi nagymesterhez, György őrgróf fivéréhez, azaz II. Lajos másik elsőfokú unokatestvéréhez intézett levélpár.¹⁸⁰ Burgo a címzést leszámítva teljességgel saját kezűleg írt levelében arról tudósította a nagymestert, hogy hamarosan megérkezik hozzá testvére, György őrgróf, aki majd beszámol neki az ő, azaz Burgo szolgálatairól is. II. Lajos király a saját levelében arról írt unokatestvérének, hogy határozott az őt is érintő (feltehetően a lovagrendi–lengyel viszállyal kapcsolatos) ügyekben, amiről György őrgróf beszámolójából és Burgo leveleiből tájékozódhat. Itteni (azaz csehországi) ügyei jól állnak, rengeteg a lakodalom és állandó a táncolás; reméli, hamarosan visszaindulhat Magyarországra. Az eleve rendhagyó szöveg Burgo titkárának az írásával és Burgo saját kezű kiegészítéseivel íródott (Burgo egészítette ki a megszólítást és vezette rá a dátumot) – ám II. Lajos mindezt még saját kezű utóiratával is ellátta! Ebben tudatta Alberttel, hogy örömmel értesült a lengyel királlyal szemben fennálló ügyének kedvező fordulatáról és biztosítja szeretetéről. Az utóirat alatt a király saját kezű aláírását találjuk. A levelet a király gyűrűspecsjével zárták le, de Burgo írnoka címezte meg.¹⁸¹

Burgo rendszeresen részt vett a királyi párral közös, szűk körben elköltött étkezéseken. Például 1522 júniusában a prágai várban, amiről Jacobus Piso, a király nevelője számolt be Erasmusnak. Eszerint együtt ebédelt a királyi pár, Burgo és a Hohenzollern fivérek: Brandenburgi Albert nagymester és a testvére, György őrgróf, és az asztal mellett szó került Lutherről, továbbá Erasmus szerepéről a lutheri tanítások kiformalódásában. Ennek nyomán hozatta elő és mutatta meg Piso Erasmus nála „éppen kéznél lévő” levelét, amely kézről kézre járt a jelenlévők között.¹⁸²

Ennél nagyobb szabású és reprezentatívabb lehetett az a fogadás, amelyet Burgo szervezett 1523. október 13-án Sopronban a magyar király szállásán a két uralkodópárnak (Ferdinándnak és Annának, illetve Lajosnak és Máriának), valamint a bíboros-legátusnak.¹⁸³ A királytalálkozón különben éppen a királyi pár kérésére igyekezett – sikerrel – távol tartani az V. Károly megbízásából Moszkvába igyekvő és ez idő tájt átutazó Antonio de’ Conti császári követet, akit előbb szándékosan elmulasztott bemutatni II. Lajosnak, majd a királynénak. Conti napokon át, a királytalálkozó végéig hiába próbált audienciát kieszközölni Máriától. Egészen groteszk

180 Lakatos, 2017. 110/45. sz. (Burgo levele, GStA PK XX. HA OBA Nr. 25950.), és uo. 45/1. melléklet (II. Lajos levele; uo. Nr. 25949.).

181 „Iam venit ad nos frater vester ex eo fretus bonum cor nostrum in iis, quam que tangit vestram personam et vestrum negotium cum domino rege Polonio et credatis vos multum diligimus.”

182 A nevezetes levél kiadásai (és ebből a vonatkozó szövegrész): Bauch, 1885. 340–343., itt 342.; Allen, 1924. 80–83. (n. 1297, a további, korábbi kiadások felsorolásával), itt 81–82. Magyar fordítás: Fögel, 1917. 142–145. (Fögel József ford.), itt 144.; MHL 451–454. (Szepessy Tibor ford., a „Caesaris orator” a „trónörökös káplánja” alakban félrefordítva, mivel a kiadó a követet a pápai nuncius Burgio báróval keverte össze), itt 453. Az autográf, de az alján leszakadt, így csonka szövegű, dátum nélküli levelet Bauch, 1885. 340. indoklás nélkül 1522-re, Fögel, 1917. 145. indoklás nélkül feltételeSEN 1522. május 7-re, Allen, 1924. 80. részletes magyarázattal 1522. június körülre datálja. – A lovagrendi nagymester jelenlétére lásd: Joachim, 1895. 58–59.; Pósan, 2019. 332.

183 Lakatos, 2018. 20., 38.

az a Conti jelentésében szereplő, 1523. október 15-i jelenet, hogy Burgo Conti jelenlétében sutyorgott Mária királynéval, majd a királyné távozása után közölte követtársával Mária válaszát.¹⁸⁴

Mindezek fényében már nem is olyan meglepő Massaro állítása, hogy II. Lajos anyagilag minden módon igyekezett Burgónak kedvezni, számára jövedelmet biztosítani. Noha a magyaróvári vár és uradalom Burgo kezére adásáról nem rendelkezünk semmilyen bizonyítékkal, és mindez inkább csak rosszindulatú pletyka, esetleg félinformációból adódó torzítás következményének tűnik. A különben Moson megye ispánóságával összekötött vár birtoka 1521 elején a király kezére háramlott, majd 1522 októberére, de legkésőbb 1523 nyarára biztosan Mária királynéhoz került, tehát ha esetleg fel is merült ilyen uralkodói ötlet, akkor az leginkább 1522 tavaszán–nyarán történhetett.¹⁸⁵ Ám a Burgo számára megítélt évi ezerforintos magyar évjáradék, mint már fentebb szó esett róla, utólag, 1524-ből valóban igazolható. II. Lajos igyekezett Burgo számára fontos ügyekben is közbenjárni: 1522. augusztus 17-én Prágából Francesco Sforza milánói herceghez írt levelet a követ milánói javainak restitúciója ügyében,¹⁸⁶ 1523 szeptemberében pedig Visegrádról küldött levelében magát VI. Adorján pápát kérte meg Burgo apósa, pontosabban menyasszonyának atyja, a hűtlenség vádjával lecsukatott Giacomo Anguissola gróf és piacenzai kormányzó szabadon bocsátására. Egyúttal római követét, Brodaries Istvánt is utasította, hogy vesse latba befolyását az ügy érdekében.¹⁸⁷

Pusztán a királyi pár bizalma még kevés lett volna Burgo sikeréhez. A politikai elit bizonyos tagjaival is sikerült jó kapcsolatba kerülnie, köszönhetően jó fellépésének, tárgyalókészségének és részben annak, hogy olasz származásúként nem kellett megküzdenie a magyar fél németek iránti ellenszenvével.¹⁸⁸ (Utódának, az 1523 végétől 1525 nyaráig a budai udvarban működő Johann Schneitpeck von Schönkirchen bárónak ez később éppen elég nehézséget okozott.)¹⁸⁹ Igaz, azzal nyilván a magyar és a cseh elit tagjai is tisztában voltak, hogy nem árt legalább színelég jón lenni a császár követével. A Burgóval nem szimpatizáló Vojtěch z Pernštejna, Zdeněk Lev z Rožmitálu vagy éppen Szapolyai János is felkereste és beszélt vele, persze főleg saját politikai pozícióik érdekében.¹⁹⁰ A csehországi út és a prágai tartózkodás során a magyar és a cseh királyi udvar jelen nem lévő tagjaival Burgo különben levélben tartotta a kapcsolatot, ami számunkra, utólag fontos támponto-

184 Lakatos, 2018. 20., 39.

185 C. Tóth et al., 2017. 159–160. és Kenyeres, 2007. 181. 8. jegyz. az uradalom Mária királynénak való adományozását 1522-re teszi. – Dóci Ferenc ez év első felében még magyaróvári kapitány, lásd: DL 23734. (1523. április 6., Dóci Ferenc lemondott a magyaróvári kapitányságról és elszámolt), Mária viszont a várat 1522. október 3-i, Prágában kelt levelében ugyan már a sajátjának nevezi (DL 47473.), viszont emberei csak 1523 nyaráról mutathatók ki. Lásd még: Heiß, 1976. 99–100.

186 *Ninth Report*, 1884. II. 413. – A forrás egykor Alfred Morrison londoni magányűjteményében volt, amelyet özvegye adott el, 1917–1919 között árverezték a Sotheby's árverésén: <https://onlinebooks.library.upenn.edu/webbin/book/lookupid?key=ha102662815> (letöltés: 2021. május 20.).

187 EFK Y. IV. 55. (ügynevezett Istvánffy-formulárium) fol. 44v–45r. Lásd a 15. jegyzetet!

188 Kubinyi, 2005. 20.; Rill, 1970. 751.

189 Kubinyi, 2005. 20., vö. Pálosfalvi, 2020. 149.

190 Lakatos, 2017. 109/43., 112/58., 115/69., 116/75. sz. (= *Politikatörténeti források*, 2010. 215–216.)

kat jelent, hogy a követ kivel került közelebbi, bizalmasabb viszonyba. Levezett Burgóval – a Kubinyi András által a legintrikusabb magyar főúrnak nevezett¹⁹¹ – Bornemissza János budai udvarbíró (a francia üzemlekről és a török csapatmozgásokról tudósította), Gosztonyi János püspök (budai hazaútjáról és a király távollétében tartott magyar országgyűlésről), Jacobus Piso (mint a lengyel udvarba küldött magyar királyi követ) és Bátori István nádor és helytartó (Acél Ferenc királyi titkárral küldött neki levelet Prágába, tájékoztatva a magyarországi viszonyokról).¹⁹²

Akivel Burgo az udvar tagjai közül bizonyára a legszorosabb kapcsolatban állt, az György brandenburgi őrgróf volt. 1523 nyarán az őrgróf éppen Burgo közreműködésével adta el három szlavóniai várát Karlovics (Torquatus) János dalmát-horvát-szlavón bánnak: a július 1-jén Budán, éppen Burgo szállásán megkötött szerződés értelmében a bán tizenegyezer forintot fizet augusztus hóban, majd 1524 Szent György napjáig további ötezret, az adásvétel védnöke pedig I. Ferdinánd főherceg lett.¹⁹³ Az már nem Burgón múlt, hogy Karlovics nem tudott fizetni, amivel hosszas huzavona vette kezdetét.¹⁹⁴

Missziója végére Andrea dal Burgo már nélkülözhetetlennek tűnt a királyi pár számára. A bécsújhelyi konferencia napjaiban szeretnék volna megígértetni vele, hogy rövid idő múlva visszatér a budai udvarba, de Burgo kitért a kérés elől.¹⁹⁵ A felek – maga Burgo is – úgy tervezték, hogy missziója folytatására a közeljövőben biztosan sor fog kerülni. A Burgo személyiségének teljes kontrasztját nyújtó, bár a királynéi udvartartásban a Pemflingerek révén rokoni kapcsolatokkal rendelkező Johann Schneitpeck követ munkájával I. Ferdinánd ráadásul nem volt meglegedve: a főherceg csak római kúriai forrásból értesült 1524 áprilisában egy állítólagos oszmán–magyar fegyverszünet megkötésének tervéről, amit Schneitpeck elmulasztott tudatni vele.¹⁹⁶ Ezért már 1524 nyarán felmerült a főhercegi udvarban Schneitpeck visszahívásának és Burgo ismételt kiküldetésének a terve.

Ennek folyományaként Burgo 1524. június 7-i, enni várából Cleshez írott levelében említést tett újabb magyarországi útjának lehetőségéről, bízván abban,

191 Kubinyi, 1986. 79. 116. jegyz.; Kubinyi, 2005. 13.

192 Utóbbi: Szabó, 1909. 184–185. = *Politikatörténeti források*, 2010. 127–128. Mindez a prágai és budai udvar közötti információcsere része is volt: C. Tóth, 2012a. 89–92.; C. Tóth, 2020. 233–234.

193 DF 267599.

194 A bán nem fizette ki határidőre az első részletet sem, lásd György őrgróf 1523. szeptember 9-i, Krapinán írásba foglaltatott tiltakozását, továbbá II. Lajos 1523. szeptember 9-i, Ország János váci püspök 10-i, Kerecsényi Pál vicebán és Raveni János báni titkár 11-i, az őrgróftól a bán iránt türelemre intő leveleit: DF 267600–267603. Lásd még Thomas Venediger budai polgár, az őrgróf budai faktora 1523. szeptember 11-i utasításkérő levelét (DF 267604.). A bán nevében Raveni János egyezsége jutott az őrgróffal arról, hogy a bán tizenkét nap múlva fizet, lásd 1523. október 13-i, Sopronban kelt kötelezvényét (DF 267605.); de ez sem teljesült, Kerecsényi vicebán és Raveni halasztást kérték Márton-nap nyolcadáig (1523. november 18-ig; DF 267614.). A fizetés ekkor sem teljesült, a várat a bán nem vette meg, az utóbb formálisan Mária királyné kezére került. Varga, 2008. 1110.; Heiß, 1976. 109–112.; Csepregi, 2007. 69–70.

195 Lakatos, 2017. 130/149. sz.

196 Kubinyi, 1993. (2007.) 151–152.; Lakatos, 2017. 133/171. sz. és 171/1. melléklet (= FK I. 110–111.), 134/175–177. sz.

hogy kiküldetésére feleségét is magával viheti.¹⁹⁷ Június 21-én már tudomása volt a főhercegi döntésről, miszerint Magyarországra kell mennie,¹⁹⁸ ezért Cles segítségét kérte a császári és főhercegi követi megbízólevelek kiállítatásához és költségeire legalább kétszáz rajnai forint kiutalását az újabb budai országgyűlés miatt különösen nehéznek ígérkező kiküldetésre, illetve a kíséret felszerelésére a főhercegtől még száz dukátot.¹⁹⁹ (V. Károly megbízóleveleinek keltezetlen fogalmazványát, illetve Ferdinánd augusztus 12-i intézkedését a száz dukát kifizetéséről ismerjük is.)²⁰⁰ Augusztus elején Burgo már Bécsben volt, hogy Schneitpeck visszatértéig előkészíthesse utazását: előreküldte Magyarországra szolgáját, Gaspard is, hogy szállást szerezzen, és mindennap várta kollégája visszahívását.²⁰¹ Magyarországról már többen felvették vele a kapcsolatot (Bornemissza János levélben jelentkezett nála), és maga Burgo is igyekezett tájékozódni a magyarországi hírekről. Nem minden büszkeség nélkül írta augusztus 7-én Clesnek: állandóan azt írják neki Magyarországról, hogy „bárcsak ne ment volna el, akkor sok dolog nem történt volna meg, amelyeket most nehéz orvosolni”.²⁰²

Újabb kiküldetése azonban mégsem valósult meg. Meglepő módon most már éppen Mária királyné volt az, aki ragaszkodott Schneitpeck maradásához, megakadályozva ezzel a követváltást.²⁰³ Schneitpeck ugyanis, ahogy Kubinyi András már rámutatott, követi instrukcióját szó szerint követve elsősorban Mária érdekeit tartotta szem előtt, így amikor azok Ferdinánd és Károly érdekeivel ütköztek, a királynét támogatta, és részt vállalt az udvari klikkek intrikáiban is.²⁰⁴ Az ügy háttéréről Gabriel Salamanca egy Cleshez írt augusztus 27-i leveléből értesülhetünk. E szerint néhány nappal korábban Mária felháborodott levelet írt Ferdinándnak azzal, hogy valakik a főhercegi udvarban pénzt is vettek fel a Fuggerektől Schneitpeck követ eltávolíttatásához. Ezért a főherceg kénytelen volt meghátrálni, és Schneitpecket az állomáshelyén hagyva Burgót felmenteni.²⁰⁵ Ez valamikor 1524. augusztus 14. és 20. között következhetett be: Burgo 20-án már tudott felmentéséről és megkönnyebbülve készült vissza Tirolba.²⁰⁶ II. Lajos és Mária különben augusztus

197 Burgo Cleshez. Enn, 1524. június 7. ÖStA HHStA GK Karton 8, fol. 44r–45r.

198 Vö. ÖStA HHStA Länderabteilungen, UA Specialia, Faszikel 369, fol. 159–160. (= DF 276676–276677.) Burgo instrukciójának kivonatos német fogalmazvány(ai), hogy miről kell a főherceg nevében a magyar királlyal tárgyalnia. A keltezés nélküli fogalmazvány(ok) 1524. éviként vannak besorolva, de elképzelhető, hogy korábbiak. Az adatot Péterfi Bencének köszönöm.

199 Burgo Cleshez. Enn, 1524. június 21. ÖStA HHStA GK Karton 8, fol. 59–61.

200 AGS E, Div. desp., legajo 1554, fol. 306. Császári ajánlólevelek a magyar királyhoz, az esztergomi érsekhez, Szapolyai János vajdához, Bornemisszához stb. – ÖStA FHKA AHK GB 21. fol. 153r. Bécs, 1524. augusztus 12., főhercegi kiutalási parancs; említi Rill, 1993. 145. 211. jegyz.

201 Burgo Cleshez. Bécs, 1524. augusztus 7. ÖStA HHStA GK Karton 8, fol. 50v–51r.

202 Uo. fol. 51r: „Scripserunt mihi infiniti, quod utinam nunquam recessissem, quod illa non fuissent sequuta et quod nunc diflicilia erunt remedia.” Vö. Szabó, 1917. 191–192.

203 Vö. Stoegmann, 1857. 169.; Heiß, 1974. 127.

204 Kubinyi, 2005. 20.

205 Lakatos, 2013. 215.

206 Burgo Cleshez. Bécs, 1524. augusztus 14. ÖStA HHStA GK Karton 8, fol. 62. (még nem értesült); Lakatos, 2017. 136/187. (ugyanő ugyanahhoz, Bécs, 1524. augusztus 20., uo. fol. 63. és 65.; fol. 63r: „Deinde ita actum est, quod regina optavit illum oratorem manere, etc., et in conclusione fuit una res perducta sic et sic, sed transeat cum aliis erroribus et iste non fuit parvus. Et displicet principi etc.”), 137/188. sz.

31-én és szeptember 1-jén a császárhoz külön-külön intézett levelében, amelyeket Máriának Gattinara nagykancellár számára írott levele kísért, Burgo érdemeinek elismerése mellett nyomatékosan kérték, hogy Schneitpeck követ folytathassa misszióját udvarukban. II. Lajos még azt is megemlítette, hogy Schneitpeck jól tud magyarul.²⁰⁷ Az aktuálpolitikai érdekek és események tehát úgy hozták, hogy Andrea dal Burgo nem kereste fel újból a budai udvart. Többé nem is járt Magyarországon.

*

Összességében elmondhatjuk, hogy Burgo nagy gyakorlattal és tapasztalattal, kiterjedt európai kapcsolatrendszerrel rendelkezett. A Habsburg-család szolgálatában eltöltött évei, megbízhatósága és tekintélye miatt kapta Mária főhercegnő Budára kísérésének és berendezkedése elősegítésének bizalmas feladatát. A rendkívüli körülmények miatt is hosszúra nyúló, 1521–1523 közötti missziója során képes volt a magyar uralkodópár és a politikai elit tagjainak bizalmát megszerezni, megbízói érdekeinek megfelelően eredményesen cselekedni, ugyanakkor a helyi eseményeket tágabb, összeurópai összefüggésükben szemlélni és értékelni.

Burgo – követi feladatkörén túlterjeszkedve, bizalmas tanácsadói pozíciójának köszönhetően – aktívan bele tudott szólni a magyar–cseh királyi udvar politikájába, persze a kormányzat más szereplőinek, leginkább Mária királynénak az érdekeivel összhangban, segítve a királyi párt. Miközben a királyi pártól lényegében független, külső szereplő tudott maradni. Ellenségei persze – nem minden alap nélkül – intrikusnak, gőgösnek és hazugnak, pénzéhesnek és korruptnak nevezték, de ők is elismerték diplomáciai képességeit.

Jelentései alapján állíthatjuk, hogy világosan látta az oszmán fenyegetés súlyát és azt, hogy az itáliai háborúk eközben zajló eseménysora miatt a külső, törökellenes segítség megszerzése a Magyar Királyság számára erősen kétséges. A cseh- és magyarországi kormányzati reformokat – más politikai szereplőkkel együtt – egyfajta védekezési program részeként tartotta szükségesnek. Működése ugyanakkor azt is tükrözi, hogy a Habsburg testvérek Mária királyné férjhezmenetelétől, 1521 tavaszától igen intenzív figyelemmel és érdeklődéssel kísérték a magyar helyzetet, amit a fiatal királyi pár uralmi bázisának megszilárdítása, udvaruk szabályozottabbá és hatékonyabbá tételének igénye, illetve nem utolsósorban a fenyegető török veszély valamiféle elhárítása, a birodalmi katonai segítségnyújtás megvalósítása indokolt. Alapvetően ez a családi érdek tette fontossá egyik legjobb követük tartós magyarországi állomásoztatását.

207 AGS E, Div. desp., legajo 1554, fol. 131. (Buda, 1524. augusztus 31., Mária V. Károlyhoz), 132. (Buda, 1524. szeptember 1., II. Lajos V. Károlyhoz: „Ad cuius insignem doctrinae atque integritatis laudem id quoque accedit, quod expers non est linguae ac sermonis Hungarici, unde et nobis magnum habet inserviendi commoditatem...”), 133. (Buda, 1524. augusztus 31., Mária Gattinarához).

Forrás- és irodalomjegyzék

1. Levéltári források

AGS	Archivo General de Simancas (Simancas) E = Consejo de Estado Div. desp. = Diversos despachos
AMB	Archív hlavného mesta SR Bratislavy (Pozsony) A/XXXIV.1. Magistrát mesta Bratislavy (Pozsony város tanácsa) K 74 = Kammerbuch vol. 74 (1521–1522)
ASMa	Archivio di Stato di Mantova (Mantova) Autografi Volta
ASTn	Archivio di Stato di Trento (Trento) APV = Archivio principato vescovile CC = Corrispondenza Clesiana
BL	British Library (London) C Vesp F I. = Cotton Manuscripts, Vespasian F I.
EFK	Főegyházmegeyi Könyvtár (Eger)
GStA PK	Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz (Berlin) XX. HA = XX. Hauptabteilung OBA = Ordensbriefarchiv
HStAM	Hessisches Staatsarchiv Marburg (Marburg) B. Akten bis 1867 Bestand 3. Politisches Archiv Landgraf Philipps des Großmütigen
MNL OL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (Bp.) DF = Diplomatikai Fényképgyűjtemény DL = Diplomatikai Levéltár X = Mikrofilmtár
ÖNB	Österreichische Nationalbibliothek (Bécs) Sammlung von Handschriften und alten Drucken
ÖStA	Österreichisches Staatsarchiv (Bécs) AVA = Allgemeines Verwaltungsarchiv Adelsarchiv Reichsadelsakten, Allgemeine Reihe FHKA = Finanz- und Hofkammerarchiv AHK = Alte Hofkammer GB = Gedenkbücher HHStA = Haus-, Hof- und Staatsarchiv (Bécs) GK = Große Korrespondenz Länderabteilungen ÖA NÖ = Österreichische Akten, Niederösterreich AA = Allgemeine Akten UA = Ungarische Akten AA = Allgemeine Akten Specialia

	Reichsarchive Reichskanzlei Maximiliana Staatenabteilungen, Außerdeutsche Staaten Rom, Varia
RAH	Biblioteca de la Real Academia de la Historia (Madrid) Colección Salazar y Castro
SOA v Třeboni	Státní oblastní archiv v Třeboni (Třeboň) Historica Třeboň
TLA	Tiroler Landesarchiv (Innsbruck) Landesfürstliche Hofkanzleien Maximiliana Mischbestände Urkundenreihe I Oberösterreichische Kammer Geschäft von Hof
TNA	The National Archives (London, Kew) PRO = Public Record Office 30 = Domestic Records of the Public Record Office, Gifts, Deposits, Notes and Transcripts 25 = Venetian Manuscripts

2. Kiadott források

Allen

1924 *Opus Epistolarum Des. Erasmi Roterodami denuo recognitum et auctum*. Vol. V. 1522–1524. Per P. S. Allen et H. M. Allen. Oxonium, 1924.

Correspondance

1839 *Correspondance de l'empereur Maximilien Ier et de Marguerite d'Autriche, sa fille gouvernante de Pays-Bas de 1507 à 1519*. I–II. Publiées par M. Le Glay. Paris, 1839.

Correspondenz des Kaiser Karl V

1844 *Correspondenz des Kaiser Karl V. Aus dem königlichen Archiv und der Bibliothèque de Bourgogne zu Brüssel*. Bd. I. 1513–1532. Mitgetheilt von Karl Lanz. Leipzig, 1844.

Cuspinian

1909 *Das Tagebuch Cuspinians*. Nach dem Original hg. und mit Erläuterungen versehen von Hans Ankwicz. In: *Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung*, 30. (1909) 280–326.

Cuspinians Briefwechsel

1933 *Johann Cuspinians Briefwechsel*. Gesammelt, hrsg. und erläutert von Hans Ankwicz von Kleehoven. München, 1933. (Veröffentlichungen der Kommission zur Erforschung der Geschichte der Reformation und Gegenreformation. Humanistenbriefe, 2.)

Dubravius

1687 *Jo[hannis] Dubravii, Olomuzensis episcopi Historia Bohemica*. A Thoma Jordano illustrata. Frankofurtum, MDCLXXXVII.

FK

1912 *Die Korrespondenz Ferdinands I*. Bd. I. *Familienkorrespondenz bis 1526*. Bearb. von Wilhelm Bauer. Wien, 1912. (Veröffentlichungen der Kommission für Neuere Geschichte Österreichs, 11.)

FRA

1855 *Johannes Tichtel's Tagebuch, Sigismunds von Herberstein Selbstbiografie, Joannes Cuspinian's Tagebuch, Georg Kirchmair's Denkwürdigkeiten*. Hrsg. von Th[eodor] Gleorgl von Karajan. Wien, 1855. (Fontes Rerum Austriacarum. Österreichische Geschichts-Quellen, I. Scriptores, 1.)

Istvánffy

2001 *Istvánffy Miklós Magyarok dolgairól írt históriája Tállyai Pál XVII. századi fordításában*. 1–12. könyv. S. a. r. Benits Péter. Bp., 2001. (Történelmi források, I/1.)

LP

1867–1875 *Letters and Papers, Foreign and Domestic, of the Reign of Henry VIII*. Vol. 3. 1519–1523. Part 1–2. Vol. 4. 1524–1530. Arranged and catalogued by J[ohn] S[herren] Brewer. London, 1867–1875. (Online: <https://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol3> és /vol4, letöltés: 2021. szeptember 10.)

MHHS

1857 *Szerémi György, II. Lajos és János királyok házi káplánja Emlékirata Magyarország romlásáról (1484–1543)*. Közli: Wenzel Gusztáv. Pest, 1857. (Magyar Történelmi Emlékek / Monumenta Hungariae Historica, II. Írók / Scriptores, 1.)

MHL

1971 *Magyar humanisták levelei XV–XVI. század*. Vál., bev. jegyz.: V. Kovács Sándor. Bp., 1971. (Nemzeti Könyvtár. Művelődéstörténet.)

Négociations diplomatiques

1845 *Négociations diplomatiques entre la France et l'Autriche durant les trente premières années du XVIe siècle. [1491/1500–1530]*. I–II. Publiées par M. Le Glay. Paris, 1845. (Collection de documents inédits sur histoire de France. Ière série: historie politique.)

Ninth Report

1884 *Ninth Report of the Royal Commission of Historical Manuscripts*. Part II. *Appendix and Index*. London, 1884. (Online: https://books.google.hu/books?id=pUM6f8Zy2gMC&hl=hu&source=gbs_navlinks_s, letöltés: 2021. május 20.)

Óváry

1890 *A Magyar Tud. Akadémia történelmi bizottságának oklevél-másolatai*. 1. füzet. (A mohácsi vész előtti okiratok kivonatai.) Kiad. Óváry Lipót. Bp., 1890.

Politikatörténeti források

2010 *Politikatörténeti források Bátori István első helytartóságához (1522–1523)*. Közzéteszi C. Tóth Norbert. Bp., 2010. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai, II/50.)

Reizner

1900 Reizner János: *Szeged története*. IV. köt. *Oklevéltár, név és tárgymutató*. Szeged, 1900.

Rosenberg'sche Chronik

1897 *Nobert Heermann's Rosenberg'sche Chronik*. Hrsg. von Matthäus Klimesch. Prag, 1897.

Sanuto

1879–1903 *I Diarii di Marino Sanuto. 1496–1533*. Vol. I–LVIII. Edd. Rinaldo Fulin – Federico Stefani – Niccolò Barozzi – Guglielmo Berchet – Marco Allegri. Venezia, 1879–1903.

Sanuto/Wenzel III.

1878 Marino Sanuto Világkrónikájának Magyarországot illető tudósításai. III. 1515–1526. Közli Wenzel Gusztáv. In: *Magyar Történelmi Társ., [II. folyam, 13.] 25.* (1878) 1–390. (teljes kötet)

Szydłowiecki kancellár naplója

2004 Krzysztof Szydłowiecki *kancellár naplója 1523-ból*. Ford. Boronkainé Bellus Ibolya, a latin szöveget gondozta Érszegi Géza, s. a. r. Zombori István. Bp., 2004.

3. Szakirodalom

Arisius

1705 Arisius, Franciscus: *Cremona literata, seu in Cremonenses doctrinis, et literariis dignitatibus eminentiores chronologicae adnotationes*. Tom. II. Parma, 1705.

Auer

1981 Auer, Gisela: Die Jagdgebiete Kaiser Maximilians I. in den Herrschaften Scharfeneck, Hornstein und Eisenstadt. In: *Burgenländische Heimatblätter*, 43. (1981) 185–189.

Aulinger

1985 Aulinger, Rosemarie: Andrea da Borgo. In: *Contemporaries of Erasmus. A Biographical Register of the Renaissance and Reformation*. Toronto, 1985. 172–173.

Baletka

2002 Baletka, Tomáš: *Dvůr olomouckého biskupa Stanislava Thurza (1497–1540), jeho kancellář a správa biskupských panství*. [PhD Diss., Univerzita Karlova v Praze, Filozofická Fakulta.] Praha, 2002. <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/3562/150012280.pdf?sequence=1> (letöltés: 2021. május 20.).

Balogh

1926 Balogh István: *Velencei diplomaták Magyarországról (1500–1526). Forrástanulmány*. Szeged, 1926. (A Szegedi Magy. Kir. Ferencz József-Tudományegyetem Közép- és Újkori Történeti Intézete, 2.)

Bárány

2014 Bárány Attila: *A szulejmáni ajánlat. Magyarország, a Török Birodalom és a Nyugat (1521–1524)*. Máriabesnyő, 2014.

Barbacovi

1824 Barbacovi, Francesco Vigilio: *Memorie storiche della città e del territorio di Trento*. Parte 2. Trento, 1824.

Bauch

1885 Bauch Gusztáv [Gustav Bauch]: Adalékok a reformatio történetéhez Magyarországon a XVI. században. I–II. közl. In: *Történelmi Tár*, [III. folyam] 8. (1885) 335–355., 519–540.

Biancolini

1752 *Notizie storiche della chiesa di Verona*. Raccolte da Giambatista Biancolini. Libro IV. Verona, 1752.

Bogdán

1978 Bogdán István: *Magyarországi hossz- és földmértékek a XVI. század végéig*. Bp., 1978. (Magyar Országos Levéltár kiadványai, IV-3.)

Bourilly

1900–1901 Bourilly, Victor-Louis: Le première ambassade d'Antonio Rincon en Orient (1522–1523). In: *Revue d'histoire moderne et contemporaine*, tome 2. (1900–1901) 23–44.
1913 Bourilly, Victor-Louis: Les diplomates de François Ier. Antonio Rincon et la politique orientale de François Ier (1522–1541). I–II. In: *Revue historique*, 38./tome CXIII. (1913) 64–83., 268–308.

Bucholtz

1838 *Geschichte der Regierung Ferdinand des Ersten*. [Bd. IX.] *Urkunden-Band*. Hrsg. von [Franz] B[ernhard] von Bucholtz. Wien, 1838.

Bůžek

2005 Bůžek, Václav: Saját országában idegen. Jagelló Lajos és Habsburg Mária csehországi tartózkodása 1522–1523 fordulóján. In: *Habsburg Mária, Mohács özvegye. A királyné és udvara 1521–1531*. Szerk.: Réthelyi Orsolya – F. Romhányi Beatrix – Spekner Enikő – Végh András. Bp., 2005. 57–61.

Csepregi

2007 Csepregi, Zoltán: „...ich will kain fleis nit sparen” – Königin Maria von Ungarn und das Haus Brandenburg. In: *Maria von Ungarn (1505–1558). Eine Renaissancefürstin*. Hrsg. von Martina Fuchs – Orsolya Réthelyi. Münster, 2007. 59–72. (Geschichte in der Epoche Karls V., 8.)

Famiglia Thun

2005 *Famiglia Thun, linea di Castel Thun. Regesti delle pergamene (1201–1793) presso l'Archivio di Stato di Decin*. A cura di Ufficio Beni archivistici, librari e Archivio provinciale. Trento, 2005. [Az ASTn online levéltári segédlete: <https://www.cultura.trentino.it/archivistorici/inventari/esporta/3541259> (letöltés: 2021. november 5.).]

Fidler

1781 Marian [Andreas Fidler]: *Austria sacra. Österreichische Hierarchie und Monasterologie. Geschichte der ganzen österreichischen, weltlichen und klösterlichen Klerisey beyderley Geschlechts...* Aus den Sammlungen ... Josephs Wendt von Wendenthal. Theil II. Bd. 3. *Das Oberösterreich, oder die gefürstete Graffschaft Tyrol*. Wien, 1781.

Fógel

1917 Fógel József: *II. Lajos udvartartása 1516–1526*. Bp., 1917.

Fraknói

1903 Fraknói Vilmos: *Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római szent-székkal*. III. köt. 1526–1689. *A mohácsi véstől Magyarországnak a török járom alóli fölszabadításáig*. Bp., 1903.

Franzoi

2021 *Famiglia Spaur di Castel Valer. Inventario dell'archivio storico (1231, copia – sec. XX prima metà)*. A cura di Stefania Franzoi. Trento, 2021. [Az ASTn online levéltári segédlete: <https://www.cultura.trentino.it/archivistorici/inventari/esporta/486002> (letöltés: 2021. november 5.).]

Heilingsetzer

2003 Heilingsetzer, Georg: Ein Baustein zur Entstehung der Habsburgermonarchie. Die Hochzeit Erzherzog Ferdinands in Linz. In: *Kaiser Ferdinand I. 1503–1564. Das Werden der Habsburgermonarchie. Kunsthistorisches Museum 15. April bis 31. August 2003*. Hrsg. von Wilfried Seipel. Wien–Milano, 2003. 67–75.

Heiß

1971 Heiß, Gernot: *Königin Maria von Ungarn und Böhmen (1505–1558). Ihr Leben und ihre wirtschaftlichen Interessen in Österreich, Ungarn und Böhmen*. [Diss.] Wien, 1971.

1974 Heiß, Gernot: Politik und Ratgeber der Königin Maria von Ungarn in den Jahren 1521–1531. In: *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung*, 82. (1974) 119–180.

1976 Heiß, Gernot: Die ungarischen, böhmischen und österreichischen Besitzungen der Königin Maria (1505–1558) und ihre Verwaltung. II. Teil. Die Besitzungen. In: *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, 29. (1976) 52–121.

Horváth

2011 Horváth Richárd: *Itineraria regis Matthiae Corvini et reginae Beatricis de Aragonia (1458–[1476]–1490)*. Bp., 2011. (História Könyvtár. Kronológiák, adattárak, 12.)

Höflechner

1972 Höflechner, Walter: *Die Gesandten der europäischen Mächte, vornehmlich des Kaisers und des Reiches 1490–1500*. Wien, 1972. (Archiv für österreichische Geschichte, 129.)

Höfler

1885 Höfler, Constantin Ritter von: Das diplomatische Journal des Andrea del Burgo, kaiserlichen Gesandten zum Congresse von Blois 1504, und des erzherzoglichen Sekretärs und Audienciers Philippe Haneton Denkschrift über die Verhandlungen K. Philipps und K. Ludwigs XII. 1498–1506. In: *Sitzungsberichte der Philosophisch-Historischen Classe der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften*, 108. (1885) 411–502.

Joachim

1895 Joachim, Erich: *Die Politik des letzten Hochmeisters in Preußen Albrecht von Brandenburg*. 3. Theil. 1521–1525. Leipzig, 1895.

Kalous

2015 Kalous, Antonín: Between Hussitism and Reformation, 1450's–1520's. In: *The Transformation of Confessional Cultures in a Central European City: Olomouc, 1400–1750*. Ed. by Antonín Kalous. Roma, 2015. 41–64. (Viella Historical Research, 2.)

Kenyeres

2007 Kenyeres, István: Verwaltung und Erträge von Königin Marias ungarischen Besitzungen in den Jahren 1522 bis 1548. In: *Maria von Ungarn (1505–1558). Eine Renaissancefürstin*. Hrsg. von Martina Fuchs – Orsolya Réthelyi. Münster, 2007. 179–207. (Geschichte in der Epoche Karls V., 8.)

Kohler

2003 Kohler, Alfred: *Ferdinand I. (1503–1564). Fürst, König und Kaiser*. München, 2003.

Krejcsi

1894 Krejcsi Ferenc: A buda-prágai országút a XV. században. In: *Történelmi Tár*, [III. folyam] 17. (1894) 176.

Kubinyi

1978 (2007) Kubinyi András: A szávaszentdemeter-nagyolaszi győzelem 1523-ban. In: *Hadtörténelmi Közlemények*, új folyam, 25. (1978) 194–222. Másodközlése: In: Kubinyi András: *Nándorfehérvártól Mohácsig. A Mátyás- és Jagelló-kor hadtörténete*. Bp., 2007. 121–150. (A Hadtörténelmi Intézet és Múzeum könyvtára.) (A másodközlés oldalszámaira hivatkozom.)

1986 Kubinyi András: A magyar állam belpolitikai helyzete Mohács előtt. In: *Mohács. Tanulmányok a mohácsi csata 450. évfordulója alkalmából*. Szerk.: Rúzsás Lajos – Szakály Ferenc. Bp., 1986. 59–99.

1993 (2007) Kubinyi András: Szülejmán szultán 1524. évi békeajánlata. Legenda vagy tény? In: *Európa vonzásában. Emlékkönyv Kosáry Domokos 80. születésnapjára*. Szerk.: Glatz Ferenc. Bp., 1993. 45–48. Másodközlése: In: Kubinyi András: *Nándorfehérvártól Mohácsig. A Mátyás- és Jagelló-kor hadtörténete*. Bp., 2007. 151–155. (A Hadtörténelmi Intézet és Múzeum könyvtára.) (A másodközlés oldalszámaira hivatkozom.)

1995 Kubinyi András: A királyi udvar élete a Jagelló-korban. In: *Kelet és nyugat között. Történelmi tanulmányok Kristó Gyula tiszteletére*. Szerk.: Koszta László. Szeged, 1995. 309–335.

2005 Kubinyi András: Habsburg Mária királyné udvartartása és a politika 1521–1526. In: *Habsburg Mária, Mohács özvegye. A királyné és udvara 1521–1531*. Szerk.: Réthelyi Orsolya – F. Romhányi Beatrix – Spekner Enikő – Végh András. Bp., 2005. 13–23.

2009 Kubinyi András: Országgyűlési küzdelmek Magyarországon 1523–1525-ben. In: *Honoris causa. Tanulmányok Engel Pál tiszteletére*. Szerk.: Neumann Tibor – Rácz György. Bp.–Piliscsaba, 2009. 125–148. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok, 40. / *Analecta mediaevalia*, III.)

Kux

1928 Kux, Hans: Ein Bericht über König Ludwigs Anwesenheit zu Olmütz (1523). In: *Zeitschrift des Deutschen Vereins für die Geschichte Mährens und Schlesiens*, 30. (1928) 53–58.

Ladurner

1867 Ladurner, Justinian: Die Edlen von Enn. In: *Zeitschrift des Ferdinandeums für Tirol und Vorarlberg*, III. Folge, 3. (1867) 89–173.

Laferl

2002 Laferl, Christopher F.: Sprache – Inhalt – Hierarchie unter Brüdern. Zum Verhältnis zwischen Karl V. und Ferdinand I. in der Familienkorrespondenz Ferdinand I. (1533/1534). In: *Karl V. 1500–1558. Neue Perspektive seiner Herrschaft in Europa und Übersee*. Hrsg. von Alfred Kohler – Barbara Haider – Christine Ottner. Wien, 2002. 359–371. (ÖAW, Philosophisch-Historische Klasse, Historische Kommission, 6.)

Lakatos

2013 Lakatos Bálint: Magyar vonatkozású 1526 körüli oklevelek és levelek Bernhard von Cles trienti püspök levelezésében. Kutatási jelentés (Archivio di Stato di Trento, Archivio principato vescovile, Corrispondenza Clesiana). In: *Levéltári Közlemények*, 84. (2013) 201–225.

2014 Lakatos, Bálint: Die Berichte aus dem ungarischen Hof des Gesandten Ferdinands I. Andrea dal Burgo (1521–1523). Charakter, Herkunft und Struktur. In: *Wiener Archivforschungen. Festschrift für den ungarischen Archivdelegierten in Wien*, István Fazekas. Bécsi levéltári kutatások. Ünnepi tanulmányok a bécsi magyar levéltári delegátus, Fazekas István tiszteletére. Hrsg. von Zsuzsanna Cziráki – Anna Fundárková – Orsolya Manhercz – Zsuzsanna Peres – Márta Vajnági. Wien, 2014. 51–58. (Publikationen der ungarischen Geschichtsforschung in Wien, X.)

2017 Lakatos Bálint: Áttekintő jegyzék Andrea dal Burgo, Johann Schneitpeck és Sigmund von Herberstein követek jelentéseiről a magyar–cseh királyi udvarból (1521–1525). In: *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historica*, 142. (2017) 91–140.

2018 Lakatos Bálint: Antonio de' Conti moszkvai missziója és az 1523. évi bécsújhelyi királytalálkozó. In: *Lymbus. Magyarágtudományi forrásközlemények*, 2018. 9–76.

2020 Lakatos Bálint: A király diplomatái. Követek és követségek a Jagelló-korban (1490–1526). II. rész. Adattár. In: *Történelmi Szemle*, 62. (2020) 281–362.

Lancetti

1820 Lancetti, Vincenzo: *Biografia cremonese ossia dizionario storico delle famiglie e persone memorabili e chiare spettanti alla città di Cremona dai tempi più remoti fino all' eta nostra*. Vol. II. Milano, 1820.

Macek

1992 Macek, Josef: *Jagellonský v českých zemích 1471–1526*. Díl I. *Hospodářská základna a královská moc*. Praha, 1992.

Metzig

2016 Metzig, Gregor M.: *Kommunikation und Konfrontation. Diplomatie und Gesandtschaftswesen Kaiser Maximilian I. (1486–1519)*. Berlin–Boston, 2016. (Bibliothek des Deutschen Historischen Instituts in Rom, 130.)

Mužík

2011 Mužík, Zdeněk: *Český zemský sněm v letech 1500–1526*. [Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin.] Praha, 2011. (Online: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/49390>, letöltés: 2021. május 20.)

Nemes

2015 Nemes Gábor: Magyarország kapcsolatai az Apostoli Szentszékkal (1523–1526). In: *Századok*, 149. (2015) 479–506.

2016 Nemes Gábor: Pápai követek a Mohács előtti Magyarországon. In: *Századok*, 150. (2016) 369–385.

2017 Nemes Gábor: Folytonosság vagy újrakezdés? Magyarország és az Apostoli Szentszék kapcsolatainak alakulása Mohács előtt és után. In: *Egyházi társadalom a Magyar Királyságban a 16. században*. Szerk.: Varga Szabolcs – Vértesi Lázár. Pécs, 2017. 105–133. (Seria Historiae Dioecesis Quinqueecclesiensis, XVII.)

Neumann

2010 Neumann Tibor: Királyi aláírás és pecséthasználat a Jagelló-kor elején. In: *Turul*, 83. (2010) 33–53.

Noflatscher

1999 Noflatscher, Heinz: *Räte und Herrscher. Politische Eliten an der Habsburgerhöfen der österreichischen Länder (1480–1530)*. Mainz, 1999. (Veröffentlichungen des Instituts für Europäische Geschichte Mainz, Abt. Universalgeschichte, 161. / Beiträge zur Sozial- und Verfassungsgeschichte des Alten Reiches, 14.)

Ortvay

1914 Ortvay Tivadar: *Mária II. Lajos magyar király neje*. Bp., 1914. (Magyar történelmi életrajzok.)

Palacký

1867 Palacký, Franz [František]: *Geschichte von Böhmen*. V. Bd. *Das Zeitalter der Jagellonden*. 2. Abt. *König Wladislaw II und König Ludwig I von 1500 bis 1526*. Prag, 1867.

Pálosfalvi

2018 Pálosfalvi, Tamás: *From Nicopolis to Mohács. A History of Ottoman–Hungarian Warfare, 1389–1526*. Leiden–Boston, 2018. (The Ottoman Empire and Its Heritage. Politics, Society and Economy, 63.)

2020 Pálosfalvi Tamás: A középkori magyar országgyűlések. In: Fazekas István – Gebei Sándor – Pálosfalvi Tamás: *Rendi országgyűlések a Magyar Királyságban a 18. század elejéig*. Szerk.: Pelyach István. Bp., 2020. 9–176. (A magyar országgyűlések története.)

Pósán

2019 Pósán László: *Magyarország és a Német Lovagrend a középkorban*. Debrecen, 2019. (Memoria Hungariae, 10.)

Rensing

1931 Rensing, Elfriede: Sigismund von Herberstein am Hofe König Ludwigs II. von Ungarn. In: *Jahrbuch des Wiener Ungarischen Historischen Instituts. A Bécsi Magyar Történetkutató Intézet Évkönyve*, 1. (1931) 72–97.

Réthelyi

2007 Réthelyi Orsolya: Főhercegnői udvarból királynéi udvar. Habsburg Mária budai királynéi udvartartásának kezdetei. In: *Századok*, 141. (2007) 1193–1216.

Rezek

1883 Rezek, Antonín: Francouzská politika v Čechách (1519–1534). In: *Sborník historický*, 1. (1883) 52–66.

Rich

1910 Langer, Edmund: *Mittelalterliche Hausgeschichte der edlen Familie Thun*. Heft VII. Rich, Rudolf: *Viktor I. und seine Familie*. Wien, 1910. [A többkötetes családtörténet Edmund Langer műve, e külön kötetet Rudolf Rich írta.]

Rill

1970 Rill, Gerhard: Borgo (Burgo), Andrea. In: *Dizionario biografico degli italiani*. Vol. XII. Roma, 1970. 749–753. (Online: [https://www.treccani.it/enciclopedia/andrea-borgo_](https://www.treccani.it/enciclopedia/andrea-borgo_(Dizionario-Biografico)/) (Dizionario-Biografico)/, letöltés: 2021. május 20.)

1993 Rill, Gerhard: *Fürst und Hof in Österreich von den habsburgischen Teilungsverträgen bis zur Schlacht von Mohács (1521/22 bis 1526)*. Bd. 1. *Außenpolitik und Diplomatie*. Wien–Köln–Weimar, 1993. (Forschungen zur europäischen und vergleichenden Rechtsgeschichte, 7/1.)

2002 Rill, Gerhard: *Fürst und Hof in Österreich von den habsburgischen Teilungsverträgen bis zur Schlacht von Mohács (1521/22 bis 1526)*. Bd. 2. *Gabriel von Salamanca. Zentralverwaltung und Finanzen*. Wien–Köln–Weimar, 2002. (Forschungen zur europäischen und vergleichenden Rechtsgeschichte, 7/2.).

Rösler

1876 Rösler, Eduard Robert: Andreas de Burgo. In: *Allgemeine Deutsche Biographie*. Hg. durch die Historische Commission bei der Königl. Akademie der Wissenschaften. Bd. III. Bode – v. Carlowitz. Leipzig, 1876. 610.

Stoegmann

1857 Stoegmann, Karl: Über die Briefe des Andrea da Burgo, Gesandten König Ferdinand's an den Cardinal und Bischof von Trient Bernhard Cles. In: *Sitzungsberichte der Philosophisch-Historischen Classe der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften*, 24. (1857) Heft 2. 159–252.

Stracke

1940 Stracke, Wilhelm: *Die Anfänge der Königin Maria von Ungarn, späteren Statthalterin Karls V. in den Niederlanden*. [Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der Philosophischen Fakultät der Georg-August-Universität zu Göttingen.] Göttingen, 1940.

Strnad

2004 Strnad, Alfred A.: *Bernhard von Cles (1485–1539). Herkunft, Umfeld und geistiges Profil eines Weltmannes der Renaissance. Zum Erscheinungsbild eines Trientner Kirchenfürsten im Cinquecento*. Innsbruck–Wien, 2004. (Innsbrucker historische Studien, 23–24.)

Szabó

1909 Szabó Dezső: *A magyar országgyűlések története II. Lajos korában*. Bp., 1909.

1917 Szabó Dezső: *Küzdelmeink a nemzeti királyságért (1505–1526)*. Bp., 1917.

Tecl

2003 Tecl, Rudolf: Ludvík Jagellonský a jižní Čechy. Aneb poněkud nejasná epizoda z přelomu měsíců srpna a září roku 1522. In: *Jihočeský sborník historický*, 72. (2003) 129–136.

Tímár

2020 Tímár Csenge Mária: *A késő középkori magyar diplomácia Antonio Rincón követjelentésének tükrében*. [Kézirat.] Debrecen, 2020.

Tomek

1894 Tomek, Václav Vladivoj: *Dějepis města Prahy*. Díl X. Praha, 1894. (Nowočeská bibliothéka, XVIII.)

C. Tóth

2012a C. Tóth Norbert: A királyi pár Csehországban. In: *„Köztes-Európa” vonzásában. Ünnepi tanulmányok Font Márta tiszteletére*. Szerk.: Bagi Dániel – Fedeles Tamás – Kiss Gergely. Pécs, 2012. 83–95.

2012b C. Tóth Norbert: Egy legenda nyomában. Szapolyai János és ecsedi Bátor István viszonya 1526 előtt. In: *Századok*, 146. (2012) 443–463.

2020 C. Tóth Norbert: *A Magyar Királyság nádora. A nádori és helytartói intézmény története (1342–1562)*. Bp., 2020. (Századok Könyvek.)

C. Tóth et al.

2017 C. Tóth Norbert – Horváth Richárd – Neumann Tibor – Pálosfalvi Tamás – W. Kovács András: *Magyarország világi archontológiája 1458–1526. II. Megyék*. Bp., 2017. (Magyar Történelmi Emlékek. Adattárak / Monumenta Hungariae Historica. Elenchi.)

Unterholzner

2015 Unterholzner, Daniela: *Bianca Maria Sforza (1472–1510). Herrschaftliche Handlungsspielräume einer Königin vor dem Hintergrund von Hof, Familie und Dynastie*. [Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der Philosophie an der Philosophisch-Historischen Fakultät der Leopold-Franzens-Universität zu Innsbruck.] Innsbruck, 2015. (Online: <https://diglib.uibk.ac.at/ulbtirolhs/download/pdf/761506?originalFilename=true>, letöltés: 2021. november 1.)

Varga

2008 Varga Szabolcs: Az 1527. évi horvát-szlavón kettős „királyválasztás” története. In: *Századok*, 142. (2008) 1075–1134.

Weisz

2013 Weisz Boglárka: *A királyketteje és az ispán harmada. Vámok és vámszedés Magyarországon a középkor első felében*. Bp., 2013. (Magyar Történelmi Emlékek. Adattárak / Monumenta Hungariae Historica. Elenchi.)

Williams

2016 Williams, Megan K.: ‘This continuous writing’: The Paper Chancellery of Bernhard Cles. In: *Secretaries and Statecraft in the Early Modern World*. Ed. by Paul M. Dover. Edinburgh, 2016. 63–89.

Zombori

2004 Zombori István: Jagelló–Habsburg rendezési kísérlet 1523-ban Krzysztof Szydłowiecki naplója alapján. In: *Krzysztof Szydłowiecki kancellár naplója 1523-ból*. Ford. Boronkainé Bellus Ibolya, a latin szöveget gondozta Érszegi Géza, s. a. r. Zombori István. Bp., 2004. 219–335.

BÁLINT LAKATOS

THE HUNGARIAN–BOHEMIAN MISSION OF AN IMPERIAL AMBASSADOR, ANDREA DAL BURGO (1521–1523)

Andrea dal Burgo (or Borgo, 1467–1532) was one of the most remarkable diplomats in the service of emperor Maximilian I, then Charles V at the beginning of the 16th century. He was entrusted with the task of accompanying the princess and future queen, Mary of Habsburg to Hungary in May 1521. The mission was planned to be short, but Burgo ended up staying in the court of the Hungarian–Bohemian king, Louis II, for more than two and a half years, until the end of the Congress of Wiener Neustadt in October 1523. Whilst representing the Habsburg

brothers, Charles V and archduke Ferdinand I, Burgo played a role as a confident top advisor of the young royal couple in the political decision-making processes, e.g. in arranging the voyage of Louis II and Queen Mary to Bohemia and the replacement of the Czech government in Prague in February 1523. More than 147 reports and letters are preserved from his mission, which are outstanding sources of Hungarian and Bohemian political history.

CONTENTS

Diplomatic Missions and Alliances: The Kingdom of Hungary and the Holy Roman Empire in the First Half of the Sixteenth Century (Bence Péterfi)	511
--	-----

Studies

Attila Györkös: French–Hungarian Diplomatic Relations (1499–1529)	517
Attila Bárány: Sir Robert Wingfield, Resident Ambassador of Tudor England, the Holy Roman Empire and Hungary (1514–1515)	531
Bálint Lakatos: The Hungarian–Bohemian Mission of an Imperial Ambassador, Andrea dal Burgo (1521–1523)	581
Tibor Monostori: From the Castle of Eger to the Kingdom of Naples: The Release and Services of a Hungarian Galley Slave and His Petition to the Emperor Ferdinand III	629

Book Reviews

Venice on Stormy Waters (1499–1517) (Tamás Kruppa)	639
Armenian Religious Identity and the Churches of Constantinople and Rome (Kornél Nagy)	647
Historiography on the Rus of Kiev and Vladimir–Suzdal (Patrik Dinnyés)	650
Topographies of Tolerance and Intolerance (Péter Balázs)	652
Between Hopes and Dangers (Éva Blénesi)	657

Ára: 600 Ft
Előfizetőknek: 500 Ft

TERJESZTI A MAGYAR POSTA

Előfizethető személyesen a postahelyeken és a kézbesítőknél, vagy a Központi Hírlap Iroda zöldszámán: 06-80/444-444, e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 1-303-3440, vagy levélben a Magyar Posta Zrt. Központi Hírlap Iroda, Budapest 1008 címen.

Számonként megvásárolható a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetében (1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4., telefon: 224-6700/4624, 4626 mellék), illetve a Penna Bölcsész Könyvesboltban (1053 Budapest, Magyar utca 40., telefon: 06 30/203-1769).

A Világtörténet 2021-es évfolyamának megjelenését a Magyar Tudományos Akadémia, a Nemzeti Kulturális Alap és az ELKH Titkársága támogatja

nka
Nemzeti Kulturális Alap

ELKH | Eötvös Loránd
Kutatói Hálózat